# Omgevingsvisie Hattem 2040 - *ONTWERP*

**Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel**

CONCEPT



KuiperCompagnons

16 juni 2021

gemeente Hattem

# Omgevingsvisie Hattem 2040

**Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel**

*ONTWERP*

CONCEPT

16 juni 2021

618.114.50

KuiperCompagnons

# Inhoudsopgave


## Kern Omgevingsvisie Hattem

## 1 Inleiding
**1.1 Een kompas voor Hattem**
**1.2 Waarom een omgevingsvisie?**
**1.3 Samen**
**1.4 Leeswijzer**

## 2 De kracht van Hattem

## 3 Aandachtspunten en ontwikkelingen

## 4 Omgevingsvisie Hattem 2040
**4.1 Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel**
- 4.1.1 Hanzestad Hattem
- 4.1.2 Vitale samenleving
- 4.1.3 Samen duurzaam
- 4.1.4 Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel

**4.2 Koersen op karakter per deelgebied**
- 4.2.1 Binnenstad
- 4.2.2 Woongebieden
- 4.2.3 Kernrand
- 4.2.4 Uiterwaarden
- 4.2.5 Polders
- 4.2.6 Veluwe
- 4.2.8 Veluwerand
- 4.2.8 Bedrijvenparken

**4.3 Omgevingsvisiekaart**

## 5 Uitvoering en monitoring
[**PM** bijvoorbeeld:
- Integraal afwegingskader
- Monitoring, aanvulling en herziening van de omgevingsvisie
- Relatie met andere Omgevingswetinstrumenten
- Relatie met andere processen

## BIJLAGE
**Links naar websites met documenten en kaarten van bovengemeentelijk beleid**

# Kern Omgevingsvisie Hattem

**Veel kwaliteiten**
Er is veel om trots op te zijn in Hattem! Het historisch Hanzekarakter en de prachtige ligging op de overgang van Veluwe naar IJssel maken onze gemeente tot een fijne plek om te wonen, te werken en te recreëren. Hattem kent bovendien een hechte en vitale samenleving. Dat heeft te maken met de prettige dorpse sfeer in onze kleine Hanzestad. Onze gemeente is bovendien gunstig gelegen in de groeiregio Zwolle, op een knooppunt van belangrijke ruimtelijke en maatschappelijke verbindingen.

**Koers uitzetten**
In de omgevingsvisie zetten we de koers uit voor de gemeente Hattem op weg naar 2040. De belangrijkste opgave voor de toekomst is de verschillende kwaliteiten te behouden en waar mogelijk te versterken. Dat gaat niet vanzelf. Om te behouden is hier en daar ook verandering noodzakelijk. Bestaande aandachtspunten, autonome ontwikkelingen en maatschappelijke trends hebben invloed op de fysieke leefomgeving in Hattem, zoals de energietransitie, de woningbouwopgave, klimaatadaptatie en de transitie in de landbouw. Ze maken het noodzakelijk mee te bewegen en te blijven werken aan kwaliteit en leefbaarheid. Ze vormen soms bedreigingen, maar bieden gelukkig vaak ook kansen voor verbetering. We spelen hier in de omgevingsvisie vroegtijdig op in, zodat we voorbereid zijn op de toekomst en onze gemeente kunnen blijven verbeteren.

**Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel**
Samen met onze inwoners en ondernemers blijven we werken aan een duurzame en vitale Hanzestad. Ook blijven we hiervoor de samenwerking zoeken met onze partners op de Veluwe en aan de IJssel, net zoals vroeger ten tijde van het Hanzeverbond. In deze omgevingsvisie beschrijven we de visie voor de lange termijn: welke koers gaat Hattem varen op weg naar 2040, wat is onze stip op de horizon? We zetten de lijnen vanuit ons rijke verleden als Hanzestad naar het heden door naar de toekomst. Dat doen we aan de hand van drie thema's:

- Vitale samenleving
- Samen duurzaam
- Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel

*Vitale samenleving*
We willen in 2040 een vitale samenleving zijn waar mensen hun hele leven samen gezond en gelukkig wonen: een leven lang Hattem! Om dat te bereiken richten we ons op een aantal thema's: gezondheid, veiligheid, erfgoed, kunst en cultuur, toegankelijkheid, maatschappelijke voorzieningen, werk en een passend woningaanbod.

Om een gezonde en veilige leefomgeving te creëren zetten we in op zowel het beschermen van de gezondheid als op het bevorderen van de gezondheid. Onder het bevorderen van de gezondheid valt het groen en beweegvriendelijk inrichten van de openbare ruimte en het op peil houden van het aanbod aan sportvoorzieningen. Onder het beschermen van de gezondheid vallen maatregelen die erop gericht zijn de negatieve invloed van milieufactoren (zoals geluidsoverlast, stankoverlast, slechte luchtkwaliteit, slechte waterkwaliteit) te minimaliseren.

Ook erfgoed, kunst en cultuur dragen bij aan het welbevinden van mensen en daarmee aan een gezonde leefomgeving. Samen met eigenaren, bewoners, gebruikers en beheerders streven we waar nodig naar toekomstgerichte functies van het erfgoed. Lokale evenementen blijven we stimuleren en nieuwe evenementen waar mogelijk faciliteren.

We vinden het belangrijk dat de binnenstad, de woongebieden en de aanwezige voorzieningen voor iedereen bereikbaar en toegankelijk zijn en dat iedereen zich er thuis kan voelen, ook kwetsbare inwoners. We zetten in op een modern aanbod aan maatschappelijke voorzieningen, dichtbij de mensen die ze nodig hebben. Het aanbod moet aansluiten op de behoefte van de Hattemers, bijvoorbeeld als het gaat om onderwijs, welzijn en (geïndiceerde) zorg. Maatschappelijke voorzieningen worden zoveel mogelijk geclusterd en we zien deze als plekken voor ontmoeting en activiteiten. De komende jaren worden de zes Hattemse basisscholen samengevoegd in drie integrale kindcentra (IKC's). In de zorg clusteren we het zorgaanbod en we combineren dat met woningen voor hulpbehoevende Hattemers in zogenaamde 'woonzorgzones'. Hattem heeft al twee woonzorgzones: Hof van Blom en De Bongerd. Beide zones worden vernieuwd en/of uitgebreid.

We willen dat Hattemers een leven lang prettig in Hattem kunnen wonen en leven. Dit betekent dat we (betaalbare) woningen en levensloopbestendige woningen nodig hebben voor jong en oud. Om te kunnen voorzien in de 'eigen' woningbehoefte zullen er tot 2040 volgens de huidige prognoses ongeveer 570 woningen gebouwd moeten worden in Hattem. Hiervoor hebben we ruim voldoende locaties voor handen. We bieden daarbij onder voorwaarden ruimte voor bijzondere woonvormen, mits het gaat om kleinschalige initiatieven. De vraag is of Hattem aanvullend ook voor de grote regionale behoefte aan woningen wil bouwen. Uit de laatste participatieronde is gebleken dat de meerderheid van de deelnemers voorstander is van het bouwen voor de eigen behoefte. Gezien de grote woningbehoefte in de regio en de impuls die extra woningen (en daarmee extra inwoners) kunnen geven aan het voorzieningenniveau in Hattem is het evenwel belangrijk te verkennen wat de (milieu)effecten zijn van eventuele verdere doorgroei. Deze worden momenteel voor drie woningbouwscenario's onderzocht in een plan-m.e.r.. Uiteindelijk zal een keuze worden gemaakt of en in welke mate Hattem woningen wil bouwen voor de regionale behoefte op basis van:

- de resultaten van de enquête die in maart 2021 onder inwoners is uitgezet;
- de uitkomsten van de onderzoeken in de plan-m.e.r.;
- het gesprek met de gemeenteraad op 7 juli 2021.

Binnen Hattem bieden we ruimte aan grote bedrijven op bedrijvenpark H2O en Netelhorst. Hier is ook plek voor de kleinere, lokale bedrijven waaronder bedrijven die een nieuwe locatie zoeken als Het Veen wordt omgevormd tot gemengd woon-werkgebied. We zetten bij de ontwikkeling van de bedrijvenparken H2O en Netelhorst in op kwaliteit(sverbetering): we willen toekomstbestendige en duurzame bedrijvenparken. Detailhandel clusteren we in een kernwinkelgebied in de binnenstad.

*Samen duurzaam*

Om ook voor toekomstige generaties een vitale stad te kunnen zijn gaan we een grote verduurzamingsslag maken. Dat is nodig om een gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit in stand te houden en te bereiken. Daarbij richten we ons op het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering. Hiervoor is het belangrijk dat we omschakelen naar duurzame vormen van energieopwekking en tegelijkertijd het energieverbruik in onze gemeente terugdringen. Ook is het nodig dat we ons aanpassen aan de klimaatverandering (klimaatbestendig worden) en dat we omschakelen naar een circulaire samenleving.

In 2050 moet de energievoorziening in Nederland CO2-neutraal zijn. Ook Hattem werkt hier hard aan mee. Dit doen we niet alleen, maar samen met de andere gemeenten op de Noord-Veluwe. We werken samen aan een energieneutrale energievoorziening in 2050. Dit betekent dat we in 2050 alle energie die we nodig hebben binnen de regio zelf duurzaam produceren. Daarvoor is het enerzijds nodig dat

we energie besparen en anderzijds dat we in onze elektriciteits- en warmtebehoefte voorzien door gebruik te maken van hernieuwbare energiebronnen of restbronnen. Hierover maken we in regionaal verband afspraken in de Regionale Energie Strategie (RES). Als gemeentelijke organisatie geven we het goede voorbeeld door in 2040 zelf klimaatneutraal te zijn (vastgoed, verlichting, etc.).

We stimuleren maximaal het benutten van daken voor zonnepanelen. Dat heeft prioriteit. Aanvullend bieden we ruimte voor een zonneveld op de vuilstort langs de Oranje Nassaulaan, in combinatie met het verhogen van de natuurwaarden. In de polders bieden we - onder voorwaarden - ruimte voor kleinschalige zonnevelden op water of agrarische grond. Tussen of langs de grootschalige infrastructuur kunnen ook grootschalige zonnevelden worden ontwikkeld, in combinatie met landschaps- en natuurontwikkeling. De (on)mogelijkheden van windmolens langs de rijkswegen of het toestaan van kleinere windmolens (tot een ashoogte van 40 meter) worden momenteel kwalitatief onderzocht in een plan-m.e.r.. Er zal een keuze worden gemaakt over het toestaan van windturbines in Hattem op basis van:

- de resultaten van de enquête die in maart 2021 onder inwoners is uitgezet;
- het 'Beleidskader Hernieuwbare Energie';
- de uitkomsten van de onderzoeken in de plan-m.e.r.;
- het gesprek met de gemeenteraad op 7 juli 2021.

In 2050 zullen alle woningen/gebouwen op een andere manier verwarmd moeten gaan worden dan met aardgas. Deze 'warmtetransitie' is een grote opgave. Reële opties voor Hattem zijn het gebruik van restwarmte van de waterzuivering, warmte uit oppervlaktewater en elektrisch verwarmen (all electric). Daarnaast zijn energiebesparende maatregelen aan bestaande woningen/gebouwen (isolatie) belangrijk en daarom gaan we inwoners hiertoe stimuleren. Nieuwe woningen worden gasloos gebouwd en zijn energieneutraal of leveren energie op. In de Transitievisie Warmte geven we inzicht in de totale opgave, kansrijke oplossingen en een logische volgorde en tempo voor het aardgasvrij maken van de eerste wijken of buurten in Hattem.

Het is belangrijk dat toekomstige ontwikkelingen bijdragen aan een klimaatadaptieve en leefbare inrichting en toekomstbestendige gebouwen. Extremer weer, zoals hevige buien of langere perioden van droogte en hogere temperaturen, vragen om een weerbare stad. We zullen slim moeten omgaan met water, bijvoorbeeld door water zoveel mogelijk vast te houden. Hemelwater benutten we als bron voor het lokale watersysteem. Belangrijk is ook het ontwikkelen van meer groen binnen de bebouwde kom om water te kunnen bergen en met (droogtebestendige) bomen en planten die schaduw en verkoeling bieden op hete dagen. Ook zetten we in op een goede waterkwaliteit en waterveiligheid (met voldoende ruimte voor de rivier en sterke dijken).

Voor een duurzame samenleving is het op lange termijn wenselijk dat we zoveel mogelijk circulair gaan wonen, werken en leven. Dit kan op allerlei manieren, bijvoorbeeld door hergebruik van (bouw)materialen, huishoudelijk afval en afvalwater en het sluiten van stoffenkringlopen op bedrijven. Daarbij stimuleren en faciliteren we onze inwoners en bedrijven daar waar dat kan.

*Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel*

Ook in 2040 willen we onderdeel zijn van een levendig landschap tussen Veluwe en IJssel, op een knooppunt van robuuste ruimtelijke structuren en verbindingen. Daarbij gaat het om landschappelijke structuren in het buitengebied en om groenstructuren in de stad, met daarbinnen een grote afwisseling aan natuurwaarden en toeristisch-recreatieve mogelijkheden. Verder zijn infrastructurele verbindingen en mobiliteit en de verbindingen tussen boven- en ondergrond belangrijke aspecten in de fysieke leefomgeving.

Ons streven is de landschappelijke structuren te behouden of terug te brengen en de belevingswaarde en ecologische waarde ervan te vergroten, voor Hattemers en voor bezoekers van buiten. Nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied moeten dan ook passen bij het lokale karakter en dit versterken. Groenstructuren laten we zoveel mogelijk vanuit het buitengebied de stad in lopen om zo stad en ommeland in zowel landschappelijke, ecologische als recreatieve zin met elkaar te verknopen. Vooral de overgang en uitstraling aan de randen van de stad is belangrijk.

We gaan de biodiversiteit in Hattem verhogen. Voor veel diersoorten zijn goede verbindingen tussen natuurgebieden erg belangrijk. De belangrijkste ecologische verbinding is die aan de zuidkant van Hattem tussen de Veluwe en de Hoenwaard/IJssel: de 'Hattemerpoort'. Deze is momenteel in ontwikkeling en brengen we de komende jaren met onze partners tot afronding. Daarnaast verhogen we de biodiversiteit door zoveel mogelijk (doorgaande) groenstructuren (zoals bloemrijke bermen) te realiseren en ecologisch te beheren en door natuurinclusief te bouwen en te ontwikkelen, zowel in de stad als in het buitengebied. In de agrarische gebieden zoeken we samen met agrariërs, waterschap en provincie naar mogelijkheden voor een omschakeling naar een duurzame, natuurinclusieve en circulaire landbouw, met behoud van een rendabele bedrijfsvoering. We faciliteren agrariërs waar dat kan ook bij het komen tot kortere ketens.

Ten behoeve van de recreatie willen we het netwerk van recreatieve fiets- en wandelroutes uitbreiden en waar dat kan nog aantrekkelijker maken. Toerisme in de gemeente willen we jaarrond attractief maken, onder andere door meer mogelijkheden te bieden voor overnachtingen.

We stimuleren duurzame mobiliteit. Fietsers en voetgangers staan op één in Hattem, onder meer vanuit het oogpunt van gezondheid. We optimaliseren daarom de bereikbaarheid met de fiets en stimuleren het gebruik ervan. Dit doen we door aantrekkelijke, snelle/directe, veilige en herkenbare (hoofd)fietsroutes te creëren. Daarnaast stimuleren we het gebruik van schone en stille voertuigen als elektrische auto's.

We vinden het belangrijk dat iedereen binnen Hattem veilig en fijn van A naar B komt. We gaan daarom binnen de bebouwde kom het grootste deel van de wegen inrichten als 30 km/u-zone en vrachtverkeer zoveel mogelijk weren. Bovendien zetten we in op het verbeteren van de bereikbaarheid met (hoogwaardig) openbaar vervoer.

Ten slotte is van belang dat we in de toekomst meer en meer rekening houden met het ruimtebeslag in de ondergrond. Zeker bij vraagstukken als de energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie kunnen we gebruik maken van de kwaliteiten van de ondergrond, maar moeten we ook rekening houden met de kenmerken van die ondergrond.

**Koersen op karakter per deelgebied**

De bovengenoemde ambities en uitgangspunten hebben we in de omgevingsvisie verder uitgewerkt voor verschillende deelgebieden binnen de gemeente met elk een eigen karakter: de binnenstad, de woongebieden, de kernrand, de polders, de uiterwaarden, de Veluwe, de Veluwerand en de bedrijvenparken. Per deelgebied beschrijven we op basis van het huidige karakter de koers op hoofdlijnen op weg naar 2040: hoe willen we de bestaande kwaliteiten van het deelgebied behouden en versterken en welke typen ontwikkelingen kunnen daaraan bijdragen?

**Ondersteunen van initiatieven**

Ondersteuning van initiatieven is heel belangrijk. We willen de ambities / doelen samen met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties realiseren. Het kan ook niet anders. De gemeente zal - helemaal in de geest van de Omgevingswet - dus

van harte die initiatieven ondersteunen die bijdragen aan de ambities uit de visie. We hopen u met deze omgevingsvisie hiertoe te inspireren en te verleiden!

# 1 Inleiding

## 1.1 Een kompas voor Hattem

De gemeente Hattem heeft een rijke geschiedenis, die zich uit in de historische binnenstad maar ook in het zeer gevarieerde landschap rondom. Toeristen uit het hele land komen naar onze Hanzestad en het omliggende landschap van de Veluwe en de IJsselvallei. De economie floreert, er is een grote verscheidenheid aan woonmilieus te vinden en Hattem is gunstig gelegen in de groeiregio Zwolle. Kortom, Hattem is een heerlijke plek om te wonen, te werken en te ontspannen in een unieke omgeving!

In deze omgevingsvisie worden de verschillende belangen vanuit landschap, de stad, recreatie en toerisme, de agrarische sector en de gemeenschap samengesmolten tot een integrale ontwikkelingsrichting voor de periode tot 2040. We benoemen ons karakter, onze identiteit en zetten in op het behouden en verbeteren hiervan aan de hand van toekomstige ontwikkelingen, kortom behouden en verbeteren door ontwikkeling.

De kaders worden zo helder mogelijk geschetst, maar de verre tijdshorizon maakt het onmogelijk en onwenselijk om nu alles exact vast te leggen. Deze visie is veel meer een route of een richting dan een hard einddoel op zichzelf en vormt een uitnodiging om bij te dragen aan het behoud en de verbetering van onze omgeving.

**Kompas**
Gebruik de omgevingsvisie niet als een horloge waarbij je van tevoren precies weet op welk punt de wijzer op een tijdstip staat, maar zie de omgevingsvisie als een kompas waarmee de richting wordt aangegeven.

Wij hebben de huidige en gewenste kwaliteiten van Hattem gevangen in de titel van deze omgevingsvisie: ‘Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel’. Dit beeld willen wij met de visie versterken en verder uitbouwen. Met deze gedachte nemen wij u graag mee op onze toekomstreis. Wij hopen u met deze omgevingsvisie te enthousiasmeren, te verleiden en te inspireren en u daarbij uit te nodigen te komen met passende initiatieven en investeringen.

## 1.2 Waarom een omgevingsvisie?

**Koers uitzetten**
Met de omgevingsvisie zetten we de koers uit op weg naar 2040. Bij het uitzetten van die koers hebben we ons afgevraagd ‘welke kwaliteiten van Hattem zijn belangrijk en hoe kunnen we die koesteren?’ Het behouden van die verschillende kwaliteiten maakt het soms noodzakelijk te veranderen. Door verandering ontstaat immers ook de mogelijkheid voor verbetering. Er zijn allerlei zaken die invloed hebben op onze leefomgeving. Ook spelen er ingewikkelde vraagstukken waar we in de omgevingsvisie een antwoord op moeten formuleren. Daarbij gaat het om landelijke trends zoals vergrijzing, het kleiner worden van de huishoudens (‘gezinsverdunning’), schaalvergroting, milieu- en klimaatproblematiek en individualisering, maar ook om lokale aandachtspunten als de woningbouwopgave, het behoud van een aantrekkelijke binnenstad, het clusteren van voorzieningen, het verhogen van natuur- en recreatieve waarden en verschillende sociaal-maatschappelijke thema’s (onderwijs, zorg, sport, welzijn, enz.).

Er spelen in onze gemeente verschillende gedachten, initiatieven en ontwikkelingen die soms al heel concreet zijn, maar soms ook nog abstract of misschien nog wel helemaal niet bekend. Wij vinden het belangrijk ruimte te geven aan initiatieven van inwoners en ondernemers. We werken met de omgevingsvisie op basis van het ‘ja, mits-principe’. Dit betekent dat een initiatief mogelijk is als er een bijdrage geleverd wordt aan de doelstellingen van de omgevingsvisie.

Een zorgvuldige afstemming tussen al deze opgaven is cruciaal. De gemeente moet zich niet ad hoc gaan ontwikkelen, maar juist steeds - met de visie in de hand - blijven zoeken naar meerwaarde door het versterken van de leefbaarheid, de economie, het landschap en de natuur in Hattem.

Onze gemeente kan niet los gezien worden van de grotere verbanden en is op het vlak van bijvoorbeeld infrastructuur, voorzieningen, energie, de woningmarkt, landbouw, recreatie en natuur onlosmakelijk verbonden met omliggende gemeenten en andere bestuurslagen. Samenwerking met andere gemeenten is belangrijk. We werken daarom nauw samen (inhoudelijk en bedrijfsmatig) met onze buurgemeenten in de Kop van de Veluwe (Hattem, Oldebroek, Heerde, Nunspeet en Elburg). We maken deel uit van de sterke economische en bestuurlijke Regio Zwolle, de Arbeidsmarktregio Zwolle en de Zorgregio Midden-IJssel/Oost-Veluwe. En we werken samen in het Hanzestedenverbond en op de Veluwe.

Bovendien zijn er naast buurgemeenten, regio’s, provincie en Rijk nog vele andere partijen betrokken bij het beheer en de verdere ontwikkeling van specifieke onderdelen van de gemeente, zoals het waterschap, de omgevingsdienst, de woningcorporatie, natuur- en landschapsorganisaties, de LTO, verenigingen en ondernemers. Daarbij gaat het zowel om formele als informele partijen. Gezamenlijk dragen al deze partijen een steentje bij aan de fysieke omgeving en het functioneren van de gemeente Hattem. Alleen met elkaar kunnen we (blijven) zorgen voor een gezonde en veilige leefomgeving, een hechte samenleving, goede voorzieningen en een passend woningaanbod. Ideeën en initiatieven van organisaties en inwoners die bijdragen aan deze doelen ondersteunen we daar waar mogelijk.

Wij willen met een heldere visie aangeven waar we met onze gemeente naar toe willen. Zo kunnen we onze positie bepalen en waar dat nodig is - stelling nemen. De omgevingsvisie is daarbij de kapstok voor toekomstig beleid en initiatieven. Daarbij richt de omgevingsvisie zich op de fysieke leefomgeving. Sociaal-

maatschappelijke thema's zijn onderdeel van deze visie voor zover ze een fysieke component hebben.

De omgevingsvisie begint uiteraard niet op nul, maar bouwt verder op eerder opgesteld beleid (van gemeente, regio, provincie en Rijk). De visie brengt deze stukken bij elkaar, waardoor kansen van functiecombinaties inzichtelijk worden en strijdigheden kunnen worden aangepakt. Tegelijkertijd vormt de omgevingsvisie zelf weer de basis voor het omgevingsplan (de opvolger van het bestemmingsplan onder de nieuwe Omgevingswet) en gemeentelijke programma's.

Een omgevingsvisie is 'zelfbindend' voor de bestuurslaag die de visie heeft opgesteld. Dit betekent dat de Omgevingsvisie Hattem alleen verplichtingen schept voor het gemeentebestuur van de gemeente Hattem. Het gemeentebestuur moet bij het inzetten van instrumenten van de Omgevingswet (omgevingsplan, programma's en bij samenwerking met partners en de inzet van andere instrumenten zoals subsidies) rekening houden met het beleid in de omgevingsvisie. De omgevingsvisie bevat dus geen rechtstreekse regels voor burgers, bedrijven of andere overheden, maar vormt dus wel de basis van (onder meer) het omgevingsplan, dat wel juridisch bindend is voor burgers en bedrijven.

**Omgevingswet**
Momenteel is de Omgevingswet in voorbereiding. Deze nieuwe wet is in het voorjaar van 2016 door de Eerste Kamer aangenomen en treedt naar verwachting halverwege 2022 in werking. De Omgevingswet - die vele wetten over de leefomgeving vervangt - moet meer snelheid, flexibiliteit en samenhang brengen.

*Integrale visie*
In de Omgevingswet wordt het oude instrument 'structuurvisie' vervangen door de 'omgevingsvisie', waarin bijvoorbeeld ook het beleid voor water, milieu, verkeer en vervoer wordt opgenomen. Anders dan in een structuurvisie worden ook sociaal-maatschappelijke aspecten - voor zover deze betrekking hebben op de fysieke leefomgeving - in de omgevingsvisie meegenomen. De omgevingsvisie is dus een integrale visie, die de lange termijnkeuzes voor de fysieke leefomgeving vastlegt en een beleidsmatige basis biedt voor de uitwerking in het omgevingsplan (de opvolger van het bestemmingsplan) en eventueel een of meerdere programma('s). De Omgevingswet verplicht elke gemeente één omgevingsvisie op te stellen voor het gehele eigen grondgebied. Tot de inwerkingtreding van de wet heeft deze omgevingsvisie echter juridisch gezien de status van structuurvisie ingevolge de Wet ruimtelijke ordening.

Met de voorliggende omgevingsvisie voor Hattem lopen we vooruit op de komst van de Omgevingswet. De visie nodigt vooral uit, is flexibel en geen harnas. Bovendien is de visie samen met de bevolking, ondernemers en maatschappelijke partijen opgesteld. De belangrijkste verandering die de Omgevingswet beoogt met de omgevingsvisie ten opzichte van de structuurvisie is echter niet zo zeer het product, als wel de manier van werken van gemeenten in de toekomst en de houding die daarbij wordt aangenomen. Integraal samenwerken komt nog meer centraal te staan. Dit betekent dat goed gekeken wordt hoe verschillende beleidsvelden elkaar beïnvloeden. Ook wordt van gemeenten verwacht dat ze meer vanuit uitnodigende ambities/kwaliteiten (bijvoorbeeld 'bij de omgeving passende hoogte') werkt dan vanuit normen en regels (bijvoorbeeld 'niet meer dan 9 meter hoog'). Bovendien verschuift de rol van gemeenten van uitvoerende partij naar ondersteunend aan de maatschappij. Daarbij hoort ook het vereenvoudigen en versnellen van procedures. Het gaat dus vooral om de uitvoeringsstrategie.

**De Omgevingsvisie Hattem 2040 in bredere context**
Ook op verschillende bovengemeentelijke schaalniveaus zijn de laatste jaren omgevingsvisies opgesteld: de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) van het Rijk, de Provinciale Omgevingsvisie (POVI) van de provincie Gelderland en de Blauwe Omgevingsvisie (BOVI) van het waterschap Vallei en Veluwe. Omdat omgevingsvisies zoals hierboven aangegeven alleen zelfbindend zijn, werken de omgevingsvisies van deze overheden niet rechtstreeks door in een gemeentelijke omgevingsvisie. Desalniettemin hebben we de belangrijkste principes uit de verschillende bovengemeentelijke omgevingsvisies meegenomen in onze eigen omgevingsvisie voor Hattem. Deze staan hieronder kort samengevat. Middels overleg met onze partners borgen we bovendien de afstemming van de Hattemse ambities met de ontwikkelingen in de regio.

*Nationale Omgevingsvisie (NOVI)*
In de Nationale Omgevingsvisie 'Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving' (2020) benoemt het Rijk de volgende prioriteiten:

- ruimte voor klimaatadaptatie en energietransitie;
- duurzaam economisch groeipotentieel;
- sterke en gezonde steden en regio's;
- toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied.

De NOVI hanteert drie basisprincipes voor de afweging van belangen:

- combinaties van functies gaan voor enkelvoudige functies;
- de kenmerken en de identiteit van het gebied staan centraal;
- afwentelen wordt voorkomen.

*Provinciale Omgevingsvisie (POVI)*
In de Provinciale Omgevingsvisie 'Gaaf Gelderland' (2019) zet de provincie Gelderland in op een schoon, gezond, veilig en welvarend Gelderland aan de hand van zeven ambities:

- energietransitie, van fossiel naar duurzaam;
- klimaatadaptatie, omgaan met veranderend weer;
- circulaire economie, sluiten van kringlopen;
- biodiversiteit, werken met de natuur;
- bereikbaarheid, duurzaam verbonden;
- vestigingsklimaat, krachtige duurzame topregio;
- woon- en leefomgeving dynamisch, divers en duurzaam.

*Blauwe Omgevingsvisie (BOVI)*
Waterschap Vallei en Veluwe heeft in 2018 de Blauwe Omgevingsvisie 2050 opgesteld. Hierin zet het waterschap koers naar een duurzame en waterinclusieve leefomgeving. Daarbij zoekt het waterschap maximale samenhang en samenwerking. In de BOVI staat, in de geest van de Omgevingswet, het zogenoemde 'nieuwe waterdenken' centraal. De essentie van het nieuwe waterdenken is de uitkomst van het één voor één uitwerken van de uitdagingen waar de Gelderse Vallei en de Veluwe mee te maken krijgen. Dat heeft geleid tot een strategie en drie zogenoemde waterprincipes:

- water is een ordenend principe in de ruimtelijke ordening;
- maximaal vasthouden en schoonhouden van water;
- partnerschap als watermerk.

Deze principes leiden tot één samenhangende weergave van water in het landschap van Vallei en Veluwe: één kringloop van bron tot monding, door stedelijk en landelijk gebied en van boven- en ondergrond. Deze benadering wordt verder uitgediept aan de hand van verschillende verhaallijnen en komt op gebiedsspecifieke wijze terug in de visiekaart: een inspirerend beeld voor 2050.

**Uitvoering en monitoring van de visie**
Om ervoor te zorgen dat de visie echt tot uitvoering van projecten leidt, voegen we een hoofdstuk ‘Uitvoering en monitoring’ toe (hoofdstuk 5). In dit hoofdstuk geven we aan hoe de ambities verwezenlijkt moeten gaan worden. Belangrijk element daarin is de ‘beleidscyclus’. Dit houdt in dat beleid in een continu proces wordt gemaakt, geëvalueerd en weer wordt aangepast. Daarom is de relatie van de omgevingsvisie met andere instrumenten uit de Omgevingswet belangrijk, zoals het omgevingsplan en gebiedsprogramma’s en thematische programma’s (bijvoorbeeld een programma wonen en een programma energie). De bedoeling is om al het beleid voor de fysieke leefomgeving in deze instrumenten op te nemen.

Ook gaan we in op hoe we de voortgang van de uitvoering gaan meten (‘monitoren’), gekoppeld aan bestaande systemen. Concrete projecten werken we uit in een separate uitvoeringsagenda. Deze gaan we jaarlijks herzien, waarbij we de projectplannen steeds verder uitwerken en updaten. De uitvoeringsagenda wordt jaarlijks als onderdeel van de begroting vastgesteld.

## 1.3 Samen



Voor een echt integrale en breed gedragen visie is participatie door en communicatie met inwoners en onze keten- en netwerkpartners essentieel. De gemeenteraad heeft daarom voor het proces om te komen tot de omgevingsvisie gekozen voor het participatieniveau 'adviseur beginspraak'. Dat betekent dat de omgevingsvisie opgesteld wordt samen met inwoners. Er wordt serieus gekeken naar alle input: als er geen gegronde bezwaren zijn, wordt deze input meegenomen in de omgevingsvisie.

Om goede kaders mee te geven aan de participatie, hebben we eerst het bestaande beleid op de verschillende schaalniveaus geïnventariseerd en geanalyseerd, als ook de lopende en geplande projecten, ontwikkelingen, opgaven en maatschappelijke trends. Tijdens een 'Week van de Omgevingsvisie' in november 2018 hebben we met onze keten- en netwerkpartners gesproken over de kracht van Hattem en de aandachtspunten voor de toekomst. Met de gemeentelijke organisatie hebben we onder andere een moodboardsessie gehouden en (samen met de gemeente Heerde, die parallel aan een omgevingsvisie werkte) een 'Vergezicht' op Hattem (en Heerde) geschetst. Ook college en raad hebben in de 'Week van de Omgevingsvisie' moodboards opgesteld en gesproken over wat wel en wat niet wenselijk is in Hattem. Dit heeft geresulteerd in een overzicht van de kernwaarden ('de kracht') van Hattem en de belangrijkste aandachtspunten voor de toekomst (zie respectievelijk hoofdstuk 2 en 3).

Vervolgens hebben we in februari 2020 de kernwaarden tijdens een dialoogavond voorgelegd aan de Hattemers. Ook hebben we aan de hand van een aantal thema's de aandachtspunten voor de toekomst besproken en hoe we daar op zouden moeten inspelen. De opbrengst van de dialoogavond hebben we gebruikt om te komen tot een concept van de koers op weg naar 2040. Deze conceptkoers - voor Hattem als geheel en voor acht deelgebieden binnen Hattem specifiek - hebben we opgenomen in een koersdocument voor de omgevingsvisie. Dit koersdocument geeft op hoofdlijnen een eerste richting aan de toekomst van Hattem.

In maart 2021 hebben we vervolgens participatieactiviteiten georganiseerd waarbij we dit koersdocument hebben voorgelegd aan inwoners en partners. Rekening houdend met de op dat moment benodigde coronamaatregelen hebben alle activiteiten online plaatsgevonden. Concreet ging het om de volgende activiteiten:

- webinars;
- een enquête via SamenHattem.nl;
- input en reacties via mail en sociale media;
- overleg met koepelorganisaties Hattem;
- overleg met collega-overheden.

Die activiteiten hebben tot vele en uiteenlopende reacties geleid op het koersdocument. Deze waren van grote waarde voor het opstellen van de omgevingsvisie. Dat betekent overigens niet dat elke opmerking uit het participatietraject in de omgevingsvisie is overgenomen, want er moeten keuzes worden gemaakt. Het MER dat parallel aan de omgevingsvisie wordt opgesteld kan daarbij helpen en is daar ook voor bedoeld. Dat geldt concreet voor twee onderwerpen: de energietransitie en de woningbouwopgave. Daarbij zijn bovendien de lopende regionale samenwerkingstrajecten van belang op het gebied van energie (Regionale Energiestrategie: RES) en woningbouw (Verstedelijkingsstrategie Regio Zwolle). Voor beide onderwerpen geldt dat we voor een grote opgave staan, namelijk om als regio energieneutraal te worden respectievelijk te voorzien in de woningbehoefte.

Zonder de inbreng van de vele betrokkenen in het proces had de omgevingsvisie er anders uitgezien. Door de constructieve en zeer positieve manier waarop we het gesprek over de omgevingsvisie

hebben kunnen voeren, hebben ook wij als gemeente een goede stap kunnen maken naar een integrale visievorming zoals de Omgevingswet die van ons gaat vragen. Op deze plek spreken wij dan ook graag een dankwoord uit aan alle personen en instanties die een bijdrage hebben geleverd aan deze visie.

Met de omgevingsvisie dragen wij bij aan ons uitgangspunt om te denken vanuit de 'hoe kan het wel'-houding. In de voorbereiding hebben we veel gesproken over de manier waarop we initiatieven kunnen ondersteunen en er tegelijkertijd een bijdrage wordt geleverd aan de kwaliteit van de fysieke leefomgeving in Hattem. Met deze visie als onderlegger gaan we daar de komende tijd concreet mee aan de slag. Wij hebben de ambitie ook na vaststelling van de omgevingsvisie een dialoog met de samenleving te onderhouden. We geven dit in 2022 verder vorm door onder andere het participatiebeleid onder de Omgevingswet vast te stellen, waarbij we aangeven hoe zowel de gemeente als een initiatiefnemer inwoners en belanghebbenden bij initiatieven betrekt.

## 1.4 Leeswijzer

In deze paragraaf beschrijven we de opbouw van de visie.

In hoofdstuk 2 vindt u een beschrijving van de kracht van Hattem: wat maakt Hattem tot Hattem en waarom is dat bijzonder? In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de belangrijkste kwaliteiten van onze leefomgeving. Deze kwaliteiten willen we behouden en vormen daarom het vertrekpunt op weg naar de toekomst.

In hoofdstuk 3 zetten we kort de belangrijkste aandachtspunten voor de toekomst op een rij. Welke zaken kunnen nog worden verbeterd en met welke trends en ontwikkelingen die invloed kunnen hebben op onze kwaliteiten (denk bijvoorbeeld aan verduurzaming en het inspelen op de vergrijzing) moeten we de komende jaren rekening houden?

In hoofdstuk 4 beschrijven we de visie voor de lange termijn: welke koers gaat Hattem varen op weg naar het jaar 2040, wat is onze stip op de horizon? In dit hoofdstuk beschrijven we eerst de belangrijkste ambities voor de hele gemeente en vervolgens werken wij deze uit voor verschillende deelgebieden met een eigen karakter. Voor elk deelgebied beschrijven we eerst de huidige kenmerken en geven we vervolgens aan hoe we de koers richting 2040 vorm willen geven en welke ontwikkelingen daar op welke wijze aan bij kunnen dragen. Aan het einde van dit hoofdstuk treft u ook de omgevingsvisiekaart. Op deze kaart ziet u de belangrijkste ambities, kansen en uitdagingen voor onze gemeente.

Tot slot vindt u in hoofdstuk 5 een toelichting op de manier waarop we onze visie tot uitvoering brengen. We geven ook een toelichting op aspecten die nog moeten worden uitgewerkt of waar we al mee bezig zijn, bijvoorbeeld in een gebiedsprogramma of thematisch programma. Tevens vindt u hier informatie over de manier waarop

we deze visie gaan verwerken in het omgevingsplan (de opvolger van het bestemmingsplan). Ook gaan we in op hoe we de voortgang van de uitvoering bijhouden (‘monitoren’) en hoe we zorgen dat de omgevingsvisie actueel blijft.

# 2 De kracht van Hattem

Een belangrijk doel van de omgevingsvisie is om de kracht van Hattem in de toekomst te behouden en waar mogelijk te versterken. In dit hoofdstuk beschrijven we de belangrijkste kwaliteiten van onze gemeente. Deze kwaliteiten vormen de fundering voor de koers van Hattem op weg naar 2040.

**Hanzestad Hattem - een rijke historie**
Hattem heeft goud in handen met het monumentale karakter van de historische Hanzestad en het middeleeuwse stratenpatroon. Onze stad heeft bijna 100 rijksmonumenten en bijna 100 gemeentelijke monumenten met historische bouwwerken zoals de vestingmuur, de Dijkpoort, de Andreaskerk en molen De Fortuin. De monumenten staan er over het algemeen goed bij. Zelfs in vergelijking met andere Hanzesteden is de karakteristiek van Hattem uniek. De totale historische binnenstad (binnen de stadsmuur) ligt namelijk op een forse verhoging ten opzichte van het omringende land.

**Afwisseling van fraaie landschappen en hoge natuurwaarden**
Onze stad wordt omsloten door het natuurlijke landschap van de IJssel aan de ene zijde en de Veluwe aan de andere zijde. Deze natuurgebieden zijn van internationaal belang. De Veluwe en de uiterwaarden van de IJssel zijn Europees beschermde gebieden (Natura2000) met veel verschillende natuurtypen en een grote variatie aan planten- en diersoorten. De IJssel met haar uiterwaarden en de Hoenwaard vormen een dynamisch waterrijk gebied. Deze mix van open agrarisch cultuurlandschap en natuurgebieden is belangrijk voor ganzen en weidevogels. Ten zuiden van Hattem ligt de hoger gelegen Veluwe met zijn uitgestrekte droge bossen. Die zijn niet alleen van belang voor groot wild als wilde zwijnen, edelherten en reeën en voor veel verschillende soorten bosvogels, maar ook als recreatiegebied voor Hattemers en bezoekers uit heel Nederland. Tussen de Veluwe en de IJssel, op de overgang van hoog naar laag, ligt een halfopen cultuurlandschap met de landgoederen Molecaten en Hezenberg. Veluwe en IJssel worden verbonden door de Hattemerpoort, een belangrijke ecologische verbinding (in ontwikkeling). Het Apeldoorns Kanaal vormt een fraaie en historische lijn in het landschap, die noord-zuid loopt door de zone tussen Veluwe en IJssel.

**In Hattem is het goed wonen**
In Hattem hebben we mooie woonwijken nabij het fraaie historisch centrum en de aantrekkelijke landschappen rondom. De leefomgeving is kleinschalig, maar heeft alle dagelijkse voorzieningen. Meer stedelijke voorzieningen zijn vlakbij te vinden in Zwolle. Deze zijn gemakkelijk te bereiken door de uitstekende bereikbaarheid van Hattem. We wonen in een prettige en veilige leefomgeving, met weinig problemen en geen (extreme) overlast. Bovendien is ons woningaanbod aantrekkelijk en gedifferentieerd. Hierdoor is de stad aangenaam voor zowel gezinnen (ouders en kinderen) als ouderen en jongeren.

**Veel recreatieve trekkers**
Onze oude Hanzestad is aantrekkelijk voor recreanten en toeristen door de verscheidenheid aan hoogwaardige en kleinschalige voorzieningen en horeca. De stad is rijk aan musea, zoals het Voermanmuseum, het Anton Pieckmuseum en het Nederlands Bakkerijmuseum. Tevens zijn er (twee)jaarlijks veel aantrekkelijke evenementen zoals het Dikke Tinne Festival en de Lentemarkt. Veel bezoekers verblijven graag één of meerdere nachten in Hattem. Dit kan op hoogwaardige locaties, zoals bed&breakfasts en Park De Leemkule.

Recreanten genieten niet alleen van onze prachtige Hanzestad, maar ook van de fraaie landschappen van de Veluwe en de IJssel. Dit is aantrekkelijk door de aanwezigheid van verschillende fiets- en

wandelroutes, waaronder het Hanzestedenpad: een populaire langeafstandswandelroute. De jachthaven vormt een recreatieve verbinding tussen de IJssel en de stad, terwijl de Hoenwaard een recreatief uitloopgebied in de uiterwaarden van de IJssel is, vlak buiten de stad.

**Samen leven in Hattem**
Hattem is een prettige gemeente om in te wonen. We kennen elkaar en samen maken wij de stad. Kleinschaligheid staat centraal in onze samenleving. Daarnaast is er een bloeiend verenigingsleven, een afwisselend sportaanbod en zijn er actieve kerken. De sociale cohesie is sterk in Hattem. Inwoners waarderen hun eigen maatschappelijke betrokkenheid relatief hoog. Er zijn veel mantelzorgers en vrijwilligers en de sociale veiligheid is de afgelopen jaren toegenomen. En ook bij de verduurzaming van Hattem werken burgers samen, in de lokale duurzame energiecoöperatie PowerdbyHattem.

**Een stad vol voorzieningen**
Hattem bezit een divers winkel- en horeca-aanbod. Dit maakt de stad aantrekkelijk voor inwoners, maar ook voor bezoekers. Toerisme is voor Hattem dan ook een belangrijke sector, belangrijker dan in plaatsen van vergelijkbare omvang. Er zijn relatief veel voorzieningen voor recreatie en ontspanning. Dat is iets waar bezoekers van genieten, maar zeker ook de Hattemers zelf. Naast voorzieningen voor recreatie kent Hattem ook een goed maatschappelijk voorzieningenniveau, gericht op het welzijn van onze inwoners. Er is een veelzijdig aanbod aan vrij toegankelijke voorzieningen op het gebied van preventie, ondersteuning en (geïndiceerde) zorg dichtbij onze inwoners. Hierin werkt de gemeente actief samen met haar ketenpartners.

Voor onze kinderen hebben we een goed aanbod aan kinderopvang, voorschool, primair onderwijs en naschoolse opvang. Stedelijke voorzieningen, zoals een middelbare school zijn dichtbij te vinden in Zwolle.

Er is bovendien een divers aanbod aan faciliteiten voor ontmoeting, sport en beweging die zorgen voor de nodige ontspanning. Hiermee helpen we verenigingen om hun activiteiten aan te bieden.

In het Kulturhus MFC De Marke zijn meerdere voorzieningen te vinden op het gebied van welzijn, zoals het Centrum voor Jeugd en Gezin, de bibliotheek, het zwembad en een sporthal. Andere, meer stedelijke voorzieningen zoals een theater en bioscoop, zijn dichtbij te vinden in Zwolle.

**Een bloeiende economie**
Het sterke verenigingsleven in Hattem is ook terug te vinden bij de vele actieve ondernemers die zich verenigen in bedrijvenkringen en ondernemersverenigingen. Hoewel Hattem niet een uitgesproken karakter heeft van een ‘werkstad’ is er een bloeiende lokale en regionale economie. Hattem heeft relatief veel kleinschalige en hoogwaardige maakindustrie in specifieke marktsectoren. De industrie en collectieve dienstverlening vormen de grootste werkgevers in onze gemeente. Het bedrijvenpark H2O biedt hierin nieuwe kansen. Dit *all-electric* bedrijventerrein is in ontwikkeling en biedt plaats aan grootschalige bedrijven dankzij de ligging nabij de rijkswegen A28 en A50.

Door de goede ligging in de regio zijn Zwolle, Apeldoorn, Deventer, Kampen en Harderwijk goed bereikbare (boven)regionale economische centra, vooral met de auto. Deze zorgen voor voldoende werkgelegenheid in de regio, zowel voor hoog- als voor laagopgeleiden. Hierdoor zijn relatief weinig inwoners werkloos en afhankelijk van een uitkering. De meeste mensen hebben betaald werk in Hattem of in de regio. Dit zorgt voor een sterke economische basis.

# 3 Aandachtspunten en ontwikkelingen

De kwaliteiten zoals die in het vorige hoofdstuk staan beschreven laten zien dat er veel is om trots op te zijn! Onze gemeente is mooi zoals deze nu is. De belangrijkste opgave voor de toekomst is dan ook deze waarden te behouden en waar mogelijk te versterken. Dat gaat niet vanzelf. Om te behouden is hier en daar ook verandering noodzakelijk. Bestaande aandachtspunten, autonome ontwikkelingen en maatschappelijke trends maken het noodzakelijk mee te bewegen en te blijven werken aan kwaliteit en leefbaarheid. Ze vormen soms bedreigingen, maar bieden gelukkig vaak ook kansen voor verbetering. We willen hier in deze omgevingsvisie vroegtijdig op inspelen, zodat we voorbereid zijn op de toekomst en onze gemeente kunnen blijven verbeteren. In dit hoofdstuk geven we daarom een overzicht van de belangrijkste aandachtspunten waar we rekening mee moeten houden in de visie.

**Demografische ontwikkelingen**
De vergrijzing, die landelijk haar hoogtepunt bereikt rond 2040, heeft gevolgen voor het behouden van een dynamische samenleving. Dit is ook terug te zien in Hattem. In onze gemeente wonen relatief weinig mensen in de leeftijdsgroep 18-30 jaar en is er een hoge grijze en groene druk. Dit zorgt voor een dalend aandeel aan werkenden.

**Welzijn en zorg**
Verreweg de meeste ouderen of mensen met een beperking en met een zorgvraag wonen zelfstandig, ook als ze in toenemende mate afhankelijk worden van extramurale zorg (zorg bij mensen thuis) / formele zorg. Het langer zelfstandig wonen vraagt om andere voorzieningen, zoals levensloopbestendige woningen. Een deel van de zorg voor ouderen of mensen met een beperking wordt opgevangen door mantelzorgers. Door toenemende vergrijzing, wordt er een groter en langduriger beroep op mantelzorgers gedaan met het risico op overbelasting.

Het hebben van een sociaal netwerk draagt bij aan het welbevinden en welzijn van ouderen en kwetsbare inwoners. We zien dat in onze gemeente 40% van onze ouderen zich met regelmaat eenzaam voelt.

**Mobiliteit en bereikbaarheid**
*Openbaar vervoer*
Het openbaar vervoer is belangrijk voor mensen zonder auto of rijbewijs (waaronder jongeren), ouderen en als milieuvriendelijkere mobiliteitsvorm. De frequentie is nu te laag en er is maar een beperkt aanbod aan vervoersvormen. Als we willen dat meer mensen gebruik gaan maken van het openbaar vervoer, moeten de frequentie en het aanbod beter worden.

*Mobiliteit*
De automobiliteit neemt al jaren toe. Dit is ongunstig voor de woon- en leefkwaliteit omdat dit zorgt voor toenemende drukte en geluid, verkeersonveiligheid en extra vraag naar ruimte voor parkeerplaatsen. Dit speelt vooral in de binnenstad. Het parkeren in de binnenstad in relatie tot de aantrekkelijkheid en verkeersveiligheid voor fietsers en voetgangers, alsmede het bereikbaar houden van voorzieningen is een opgave, vooral tijdens piekmomenten.

Steeds meer inwoners hebben een elektrische fiets of elektrische auto. Dit vraagt om meer ruimte voor elektrisch laden, andere parkeervormen, deelconcepten en snelfiets-/e-bikeroutes. De veiligheid van de huidige fietsroutes kan beter en dat geldt ook voor het aanbod van (snel)fietsfaciliteiten in en om de binnenstad en in de regio.

*Bereikbaarheid*
De rijkswegen A28 en A50 lopen door onze gemeente. Dat maakt Hattem goed bereikbaar met de auto. Maar het heeft ook nadelige gevolgen ten aanzien van geluid en de luchtkwaliteit en daarmee voor de gezondheid van de Hattemers en ook voor de lokale bereikbaarheid als Hattem wordt gebruikt als sluiproute tijdens files op de rijkswegen. Mogelijk wordt de A28 in de toekomst verbreed, waardoor het sluipverkeer afneemt. De verwachting is overigens dat de pieken blijvend kleiner zullen blijven dan voor de Coronacrisis, omdat meer mensen thuis blijven werken.

Voor onze bedrijventerreinen moeten we de bereikbaarheid waarborgen. De bereikbaarheid van H2O en Netelhorst is nu niet optimaal maar deze wordt verbeterd door de komst van een nieuwe aansluiting op de A28 bij Wezep.

**Energietransitie**
De energievoorziening in Nederland moet in 2050 duurzaam en $CO_2$-neutraal zijn. In de Klimaatnotitie Hattem 2018-2021 'Op weg naar een klimaatneutraal Hattem' hebben we aangegeven dat we binnen de gemeente Hattem streven naar een klimaatneutrale energievoorziening in 2050 of eerder indien mogelijk. Dat betekent dat in 2050 het totale energieverbruik in Hattem niet langer bijdraagt aan het proces van klimaatverandering en de Hattemse energievraag in balans is met de Hattemse (duurzame) energieproductie. Dit doel kan behaald worden door te besparen op energieverbruik, alsmede door binnen de grenzen van de gemeente zoveel mogelijk duurzame energie op te wekken. In de doelstelling is tevens ruimte gelaten om een resterend deel (lokale vraag blijft toch groter dan het aanbod) te mogen compenseren door middel van import van groene energie van elders, dan wel het compenseren van $CO_2$-uitstoot middels aanplant van bomen.

Ten behoeve van de energietransitie werken we samen met de regio Noord-Veluwe aan de Regionale Energie Strategie (RES). Hierin zijn zoekgebieden aangegeven voor opwekkingsbronnen van duurzame energie (zonnepanelen/-velden en windturbines) en de verdeling daarvan in de regio. De regio Noord-Veluwe verwacht 0,5 TWh aan duurzame elektriciteit in 2030 grootschalig op te wekken.

Onderdeel van de energietransitie is ook dat we geen gas meer gebruiken in de toekomst: in 2050 zullen alle woningen/gebouwen in Nederland op een andere manier verwarmd moeten gaan worden dan met aardgas. Deze 'warmtetransitie' is een grote opgave. In de Transitievisie Warmte Hattem 'Op weg naar een aardgasvrije gebouwde omgeving' (oktober 2020) staat beschreven hoe het traject er uit ziet om tot een aardgasvrij Hattem te komen. Op dit moment bestaat 23% van de totale energievraag in Hattem uit het gebruik van aardgas in de gebouwde omgeving. Deze warmtevraag moet op een andere manier ingevuld worden. Op basis van analyses zijn kansrijke wijken gesignaleerd en is een tijdpad opgesteld waarin de wijken worden benaderd en de kansen verder worden verkend. Met deze Transitievisie Warmte wordt inzicht gegeven in de totale opgave, kansrijke oplossingen en een logische volgorde en tempo voor het aardgasvrij maken van de eerste wijken of buurten in Hattem. Deze Transitievisie Warmte is input voor de RES, waarin de warmtevraag van de bebouwde omgeving is meegenomen in de Regionale Structuur Warmte (RSW).

**Natuur**
Met de Veluwe in het zuidwesten en de IJssel in het noordoosten heeft Hattem een grote variatie aan natuurtypen. De biodiversiteit neemt echter binnen en vooral ook buiten de natuurgebieden al decennia sterk af door onder andere de intensivering in de landbouw, ontwatering, verzuring, vermesting en het gebruik van insecticiden. Zo zijn bijvoorbeeld de aantallen insecten en boerenlandvogels de afgelopen decennia gekelderd en dat zet zich nog steeds voort.

Veel Natura2000-gebieden - waaronder de Veluwe en de uiterwaarden van de IJssel - zijn overbelast door stikstofdeposities. We zien hierdoor sterfte van onder meer eiken. De stikstofdeposities zijn vooral afkomstig van de landbouw, de industrie en het verkeer. De stikstofdeposities leidt tot vermesting en verzuring van habitats en leefgebieden van soorten en daarmee tot een afname van de biodiversiteit. Ontwikkelingen die leiden tot een verdere toename van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden zijn alleen mogelijk als per saldo de stikstofbelasting op overbelaste Natura 2000-gebieden afneemt. Dit kan het bijvoorbeeld heel lastig maken om woningen te bouwen.

De huidige hoofdgroenstructuur in Hattem is enigszins versnipperd. Dit betekent dat groenstructuren niet altijd goed op elkaar aansluiten, waardoor dieren moeilijk van het ene naar het andere gebied kunnen bewegen. Aan de zuidkant van Hattem is een robuuste ecologische verbindingszone in ontwikkeling tussen de Veluwe en de IJssel: de Hattemerpoort. Het is een opgave om de Hattemerpoort als goed werkende verbindingszone in te richten gezien de beperkte ruimte hiervoor (onder meer door de aanwezige sportvoorzieningen). Ook het passeerbaar maken van de Apeldoornseweg en het Apeldoorns Kanaal voor kleine en grote dieren zijn aandachtspunten.

**Ruimtelijke kwaliteit**
Hoewel Hattem een hele mooie gemeente is, zijn er ook plekken waar de ruimtelijke kwaliteit wat onder druk staat. De verstedelijking (woningbouw en de komst van bedrijventerreinen) oefent een grote druk uit op het landelijk gebied. Bij bouwen in de bebouwde kom is het behoud van het groen in de stad een aandachtspunt.

Het behoud van de cultuurhistorische elementen en structuren in het buitengebied en in de stad (bijvoorbeeld de vele monumenten) is een belangrijk aandachtspunt.

In het buitengebied hebben transities in de landbouw, zoals verbreding en schaalvergroting, invloed op het gebruik en uiterlijk van het landelijk gebied. De schaalvergroting heeft onder meer tot gevolg dat agrarische bedrijven leeg komen te staan. Het is belangrijk om aan te geven welke nieuwe functies mogelijk zijn op vrijkomende agrarische bedrijfspercelen (VAB's). De laatste tijd klinkt er ook een steeds luidere roep om verduurzaming van de landbouwsector, met minder stikstofemissies en waarbij ingezet wordt op omschakeling naar een natuurinclusieve en circulaire landbouw.

De energietransitie en klimaatadaptatie zorgen voor veranderingen in het landschap, zowel in het buitengebied als in de stad. Denk hierbij aan zonnepanelen die op daken worden geplaatst, elektrische laadpunten en vooral het grootschalig opwekken van duurzame energie in het buitengebied met grondgebonden zonnevelden en/of windturbines. Het is belangrijk deze opgave te koppelen aan andere opgaven, zoals het herstellen van landschappelijke structuren, het verhogen van de biodiversiteit en de bovengenoemde transitie van de landbouw.

**Klimaatadaptatie en water**
In de toekomst zullen we door klimaatverandering meer te maken krijgen met droge en natte periodes. Dat vraagt om een andere omgang met regenwater (meer mogelijkheden om water vast te houden en te bergen), grondwater, riolering en de voeding van bestaande waterlopen.

Er liggen kansen op het gebied van (circulair) omgaan met afvalwater. Dit vraagt echter wel om nieuwe ontwikkelingen voor

het terugwinnen van energie, warmte en grondstoffen en het afkoppelen van het riool.

De stevigheid van de kades naast de wetering in de Hoenwaard en de levensduur van het gemaal zijn aandachtspunten vanuit het oogpunt van waterveiligheid.

**Openbare ruimte**
De openbare ruimte is een plek waar inwoners elkaar kunnen ontmoeten en kinderen buiten kunnen spelen. Iedereen maakt gebruik van de openbare ruimte en daarom is het belangrijk om deze zo goed mogelijk in te richten. De toegankelijkheid, verblijfskwaliteit en de beweegvriendelijkheid van de openbare ruimte zijn daarbij belangrijke aspecten, maar ook speelruimte en de kwaliteit van sportvoorzieningen.

In de openbare (en ook de particuliere) ruimte zal bovendien meer rekening moeten worden gehouden met klimaatadaptieve inrichtingsmaatregelen om waterberging mogelijk te maken en hittestress op warme dagen tegen te gaan. Tegelijk moeten we ook inspelen op langere periodes van droogte.

**Recreatie en toerisme**
Het 'Hanzekarakter' van Hattem kan nog meer worden benut. De cultureel-toeristische mogelijkheden van Hattem en omgeving kunnen beter geëtaleerd worden aan de bewoners, recreanten en toeristen. Dit roept een aantal vragen op, die vooral betrekking hebben op de historische binnenstad. Hoe vermarkten we de binnenstad? Moet de binnenstad toeristisch/historisch zijn of een klassiek winkelgebied? Wie is de primaire doelgroep?

Ook de recreatieve potenties van de IJssel worden nog niet optimaal benut. De jachthaven kan daar een rol in spelen, maar de exploitatie staat onder druk. Dit komt onder meer door een afnemende markt voor pleziervaart.

**Leegstand in de binnenstad**
De retailsector heeft het moeilijk, onder andere door toenemend online winkelgedrag. De leegstand in de binnenstad neemt toe, bijvoorbeeld door het verdwijnen van winkels en landelijke formules. De coronacrisis zou deze trend (ook op de lange termijn) kunnen (blijven) versterken. Dit heeft een negatieve invloed op het winkelaanbod in onze binnenstad en daarmee op de uitstraling en aantrekkingskracht.

**Wonen**
De bestaande woningvoorraad moet klaar gemaakt worden voor de toekomst (levensloopbestending, renovatie, isolatie, zonnepanelen, gasloos). Dit is een grote opgave, waar veel kosten mee gemoeid zijn. Het risico is dat de woonlasten hierdoor toenemen.

Ook de combinatie van zorg en wonen is een opgave, gericht op de wens om langer zelfstandig te kunnen blijven wonen. Daarnaast is er een tekort aan intramurale zorgplekken terwijl de vraag naar intramurale zorg de komende jaren in Hattem nog verder zal stijgen. Hattem heeft twee woonzorgzones, waar zorg wordt gecombineerd met woningen voor hulpbehoevende Hattemers: Hof van Blom en De Bongerd. Beide zones worden vernieuwd en/of uitgebreid. De woonzorgzone aan de Hof van Blom wordt uitgebreid ter plaatse van het ijsbaanterrein aan de Geldersedijk. Hier komen onder meer intramurale zorg en woningen met zorg. Het is nog de vraag of en hoe op Het Veen wonen en zorg gecombineerd kunnen worden.

De vraag naar nieuwe woningen verandert door de vergrijzing, gezinsverdunning (het lager worden van het gemiddeld aantal personen per huishouden, waardoor meer woningen benodigd zijn voor hetzelfde aantal mensen), scheidingen en zorg aan huis. De vraag is in welk segment en welke stijl er woningen bij moeten komen in Hattem. De huidige woningvoorraad sluit onvoldoende aan op woonbehoeften zoals het aanbod voor ouderen die kleiner

willen gaan wonen. Daardoor is er weinig ‘doorstroming’ op de lokale woningmarkt. Uit de participatie is bovendien gebleken dat er in Hattem behoefte is aan bijzondere woonvormen, zoals tiny houses, mantelzorgwoningen, woonboten, woonwagens en kunsternaarswoningen.

In kwantitatief opzicht is de ‘eigen’ woningbehoefte in Hattem volgens de huidige prognoses ongeveer 570 woningen tot 2040: daarmee kan de behoefte als gevolg van natuurlijke groei en/of gezinsverdunning worden opgevangen. Met de reeds bekende woningbouwplannen (zowel vastgestelde plannen als plannen die in voorbereiding zijn) kunnen we ruimschoots voldoen aan de eigen woningbehoefte.

De grootste woningbouwontwikkeling in Hattem betreft de transformatie van Het Veen van bedrijventerrein naar gemengd woon- en werkmilieu met woningen, lichte bedrijfsactiviteiten, dienstverlening, educatie en recreatie (goed voor circa 600 woningen). Hiervoor is uitplaatsing van bedrijven een belangrijke voorwaarde. Bedrijven bepalen zelf of en wanneer ze gaan. Een andere belangrijke voorwaarde voor het mogelijk maken van de transformatie van Het Veen is de ondergrondse verkabeling (het ondergronds brengen) van de aanwezige hoogspanningsleiding. Hiervoor is een haalbaarheidsstudie uitgevoerd in opdracht van TenneT. Er zijn nog geen besluiten genomen over de ondergrondse verkabeling, maar de voorbereiding is vergevorderd.

We moeten een keuze maken of we in Hattem aanvullend aan de woningbouw voor de eigen behoefte ook een substantieel aantal woningen willen bouwen voor de grote regionale woningbehoefte: binnen de gehele regio Zwolle wordt rekening gehouden met een bandbreedte van 25.000-80.000 nieuwe woningen.

**Grote bedrijven nabij woongebieden**
Op dit moment zitten bedrijven in Hattem niet altijd op de juiste plek. Grootschalige en zware bedrijvigheid bevindt zich idealiter op bedrijvenpark H2O, maar is nu soms gesitueerd op andere, minder optimale locaties dichtbij woongebieden (zoals op Het Veen). Dit leidt tot overlast en negatieve effecten op de verkeersveiligheid en de gezonde leefomgeving, bijvoorbeeld door vrachtverkeer.

**Milieu**
Er is momenteel geen structurele meting en borging van milieudata op gemeentelijk niveau. Dit leidt tot onduidelijkheid over wat de exacte invloed van milieufactoren is, zoals geluid en luchtkwaliteit. Meer inzicht hierin is nodig. Meer kennis over milieufactoren kan ons namelijk helpen in het verbeteren van de leefomgeving van onze inwoners. Indien de ontwikkeling van Lelystad Airport doorgaat, zijn ook de (toekomstige) effecten daarvan op onze leefomgeving een aandachtspunt.

# 4 Omgevingsvisie Hattem 2040

In dit hoofdstuk beschrijven we de visie voor de lange termijn: welke koers gaat Hattem varen op weg naar 2040, wat is onze stip op de horizon? Uitgangspunt voor de koers voor de komende jaren is het behouden en waar mogelijk groter maken van de bestaande kwaliteiten (zie hoofdstuk 2). Daarvoor is het belangrijk in te spelen op de verschillende aandachtspunten (zie hoofdstuk 3).

Hieronder beschrijven we eerst onze belangrijkste ambities voor de hele gemeente aan de hand van drie overkoepelende thema's (paragraaf 4.1). Vervolgens werken wij deze ambities verder uit voor verschillende deelgebieden binnen de gemeente met een eigen karakter (paragraaf 4.2). Van elk deelgebied geven we eerst een overzicht van de huidige kenmerken die tezamen het karakter (de identiteit) vormen. Vervolgens geven we aan hoe we de koers richting 2040 vorm willen geven en welke ontwikkelingen daar op welke wijze aan bij kunnen dragen. Aan het einde van dit hoofdstuk is de omgevingsvisiekaart opgenomen (paragraaf 4.3). Op deze kaart zijn de belangrijkste ambities, kansen en uitdagingen voor onze gemeente aangegeven die te maken hebben met de fysieke leefomgeving.

## 4.1 Duurzaam Hattem: de vitale Hanzestad tussen Veluwe en IJssel

### 4.1.1 Hanzestad Hattem

Hattem was ooit een belangrijke grensplaats van Gelre en lid van het Hanzeverbond. Hattem groeide in de 14e en 15e eeuw uit tot een belangrijk economisch en cultureel centrum door het Hanzeverbond. Lange tijd trok dit handelaren, maar ook schilders en filosofen aan vanuit veel verschillende plaatsen.

Het Hanzekarakter van Hattem is nog altijd duidelijk herkenbaar: natuurlijk aan de historische binnenstad, maar ook aan de mentaliteit van onze inwoners. Hattem is ook vandaag de dag een ondernemend stadje dat brede regionale samenwerking zoekt.

Hattem ligt op een knooppunt van ruimtelijke en maatschappelijke verbindingen. Het historisch Hanzekarakter en de prachtige ligging op de overgang van Veluwe naar IJssel maken Hattem tot een fijne plek om te wonen, te werken en te recreëren. Hattem kent bovendien een hechte en vitale samenleving. Dat heeft te maken met de prettige dorpse sfeer in onze kleine stad.

Samen met onze inwoners en ondernemers blijven we werken aan een duurzame en vitale Hanzestad. Het karakter als Hanzestad - het belangrijkste merk van Hattem - willen we in de toekomst via één gezamenlijk marketingplatform uitdragen. Ook blijven we de samenwerking zoeken met onze partners op de Veluwe en aan de IJssel, net zoals vroeger ten tijde van het Hanzeverbond. We zetten de lijnen vanuit ons rijke verleden als Hanzestad naar het heden door naar de toekomst. Dat doen we aan de hand van drie thema's:

- Vitale samenleving
- Samen duurzaam
- Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel

Onder deze thema's beschrijven we de belangrijkste ambities en uitgangspunten op weg naar 2040. Die vertalen we vervolgens in een integraal afwegingskader voor (toekomstige) ontwikkelingen.

### 4.1.2 Vitale samenleving

Hattem wil in 2040 een vitale samenleving zijn waar mensen hun hele leven samen gezond en gelukkig wonen: een leven lang Hattem! Om dat te bereiken richten we ons op een aantal thema's: gezondheid, veiligheid, erfgoed, kunst en cultuur, toegankelijkheid, maatschappelijke voorzieningen en een passend woningaanbod. Hieronder werken we onze ambities ten aanzien van deze thema's nader uit.

**Gezond en veilig leven**
Een gezond en veilig leven is belangrijk voor iedereen. Ons uitgangspunt is dat Hattemers gezond en veilig kunnen wonen en leven. In de fysieke leefomgeving zetten we daartoe in op zowel het beschermen van de gezondheid als op het bevorderen van de gezondheid. Onder het bevorderen van de gezondheid valt het groen en beweegvriendelijk inrichten van de openbare ruimte en het op peil houden van het aanbod aan sportvoorzieningen. Onder het beschermen van de gezondheid vallen maatregelen die erop gericht zijn de negatieve invloed van milieufactoren (zoals geluidsoverlast, stankoverlast, slechte luchtkwaliteit, slechte waterkwaliteit) te minimaliseren.

*Gezonde en veilige openbare ruimte*
We blijven werken aan een gezonde en sportieve samenleving in een gemeente waar het schoon, rustig en veilig is en die inwoners ook als veilig ervaren. De inrichting van de leefomgeving kan hierin een belangrijke bijdrage leveren. We vergroenen daarom de openbare ruimte en zorgen ervoor dat deze uitnodigt tot sporten, spelen, bewegen en ontmoeten. Denk bijvoorbeeld aan veilige en aantrekkelijke wandel- en fietsroutes waarmee we ouders en kinderen stimuleren te lopen of te fietsen naar school.

*Sport*
Onze missie is dat Hattem iedereen meedoet in een gezonde en sportieve samenleving ! Sport is een populaire vorm van vrijetijdsbesteding die bijdraagt aan een actieve en gezonde levensstijl en aan de fysieke, mentale en sociale ontwikkeling van mensen. Via sport kunnen inwoners zich maatschappelijk ontplooien en sport helpt bij het leggen van sociale contacten en het participeren in de samenleving. Sport verbindt inwoners en zorgt voor grote sociale betrokkenheid. Sport - en een sportvereniging in het bijzonder - is daarom belangrijk voor de sociale binding en de leefbaarheid van onze stad. De komende jaren werken we samen met Hattemse sportverenigingen- en aanbieders aan de uitvoering van het lokale sportakkoord. Dit lokale sportakkoord is een concreet uitvoeringsplan van de sportagenda.

*Water en riolering*
We zetten in op een doelmatig beheer van de afvalwaterketen, waarin gezondheidsrisico's zo veel mogelijk beperkt worden. Inwoners en bezoekers van onze gemeente mogen niet in contact komen met ongezuiverd afvalwater als gevolg van het niet goed functioneren van het systeem.

*Milieu*
Ons streven naar een gezonde leefomgeving betekent ook dat we in beginsel geen woningen bouwen nabij drukke infrastructuur (waaronder de A28 en A50). Mogelijk wordt dat in de toekomst anders als bijvoorbeeld auto's schoner en stiller worden en er geluidsschermen komen langs de rijkswegen die ook $NO_2$ en fijnstof afvangen, zodat de concentraties in de buitenlucht afnemen. Als gemeente gaan we voor onze eigen wegen waar mogelijk werken aan verbeteringen, bijvoorbeeld door het aanleggen van stil asfalt. Ook stimuleren we het gebruik van schone vervoermiddelen ten behoeve van een schone lucht (zie paragraaf 4.1.4 onder 'Infrastructuur en mobiliteit').

*Voorzorgsbeginsel*
Het voorzorgsbeginsel in de Omgevingswet houdt in dat de overheid maatregelen kan nemen als er goede redenen zijn om te vrezen dat activiteiten negatieve gevolgen kunnen hebben. Het gaat dan om activiteiten waarbij nog geen uitvoerige risico-evaluatie gemaakt kan worden. Zulke onzekere risico's kunnen zich bijvoorbeeld voordoen bij veiligheidskwesties, maar vaak ook uit oogpunt van gezondheid. [**PM** Wat dit betekent voor Hattem kunnen we beter inschatten zodra de resultaten van de MER-onderzoeken beschikbaar zijn (in augustus)] Veiligheid is een belangrijk aandachtspunt dat daarom terugkomt in het afwegingskader [**PM**] met onder andere aandacht voor ondermijning, transport gevaarlijke stoffen (inclusief leidingen) en natuurbranden.

**Erfgoed, kunst en cultuur**
Erfgoed, kunst en cultuur dragen bij aan een aantrekkelijke en herkenbare leefomgeving en bepalen mede onze identiteit. Dit draagt bij aan het welbevinden van mensen en daarmee aan een gezonde leefomgeving. Dat geldt zeker voor het vele culturele erfgoed in onze gemeente en in het bijzonder in de binnenstad: de vele rijks- en gemeentelijke monumenten waaronder de vestingmuur, de Dijkpoort, de Andreaskerk en molen De Fortuin. We willen het cultureel erfgoed vanzelfsprekend behouden. Samen met eigenaren, bewoners, gebruikers en beheerders streven we waar nodig naar toekomstgerichte functies van het erfgoed.

Ook de drie musea en het bruisende culturele verenigingsleven willen we graag behouden in Hattem. Lokale evenementen blijven we stimuleren en nieuwe evenementen waar mogelijk faciliteren en we sluiten aan bij evenementen die in regionaal verband plaatshebben. Particulier initiatief, gekoppeld aan expertise, is daarvoor onmisbaar.

Op de basisschool stimuleren we het aanbod dat gericht is op (kennismaken met) kunst en cultuur. Dat vinden wij belangrijk voor de algemene ontwikkeling van kinderen. De vorming van integrale kindcentra ondersteunt deze ontwikkeling (zie hierna onder 'Jeugd en onderwijsvoorzieningen').

**Toegankelijkheid**
Kwetsbare en/of eenzame inwoners hebben extra steun nodig. We houden rekening met de behoeften van specifieke doelgroepen zoals mensen met een beperking (fysiek of mentaal), kinderen en chronisch zieken. Daarbij zijn voor ons niet de beperkingen, maar de mogelijkheden van inwoners met een ondersteunings- of zorgvraag leidend. We zetten in op het realiseren van betekenisvolle sociale netwerken rondom Hattemers, gericht op minder eenzaamheid en minder overbelaste mantelzorgers. Door een goede inrichting van de buitenruimte (met bijvoorbeeld bankjes en sport- en spelmogelijkheden) en de aanwezigheid van voorzieningen kunnen Hattemers elkaar bovendien op een aangename en veilige manier ontmoeten.

Het is belangrijk dat de binnenstad, de woongebieden en de aanwezige voorzieningen voor iedereen bereikbaar en toegankelijk zijn en dat iedereen zich er thuis kan voelen, ook kwetsbare inwoners (bijvoorbeeld ouderen en mensen met een beperking).

**Goede maatschappelijke voorzieningen**
*Clusteren van voorzieningen*
We zetten in op een modern aanbod aan maatschappelijke voorzieningen, dichtbij de mensen die ze nodig hebben. Het aanbod moet aansluiten op de behoefte van de Hattemers, bijvoorbeeld als het gaat om onderwijs, welzijn en (geïndiceerde) zorg. Maatschappelijke voorzieningen worden zoveel mogelijk geclusterd en we zien deze als plekken voor ontmoeting en activiteiten. Daarmee dragen ze bij aan sterke sociale verbanden en steunstructuren in Hattem, zeker als voorzieningen voor jong en oud bij elkaar in de buurt liggen.

*Jeugd en onderwijsvoorzieningen*
We vinden het belangrijk dat kinderen en jongeren in Hattem gezond opgroeien in een veilige en vertrouwde omgeving en zich maximaal kunnen ontwikkelen tot zelfredzame mensen. Goede voorzieningen en sterke sociale netwerken en verbondenheid zijn daarbij belangrijk.

Onderwijs is heel belangrijk voor een brede ontwikkeling van elk kind. Bovendien kan via het onderwijs gesignaleerd worden welke kinderen en ouders ondersteuning nodig hebben.

De komende jaren worden de zes Hattemse basisscholen samengevoegd in drie integrale kindcentra (IKC's). Kinderen van 0 tot 13 jaar kunnen in de IKC's leren, spelen, zich ontwikkelen en elkaar ontmoeten. In de IKC's zijn basisonderwijs, kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang, peuterspeelzaal en welzijnsactiviteiten samengevoegd. Zo kunnen we optimaal aandacht geven aan de verschillende stadia van de ontwikkeling van kinderen (doorgaande leerlijn, zorglijn en ontwikkellijn). Na het IKC gaan kinderen naar het voortgezet onderwijs in de regio (voornamelijk in Zwolle).

*Zorgvoorzieningen*
In de zorg clusteren we het zorgaanbod en we combineren dat met woningen voor hulpbehoevende Hattemers in zogenaamde 'woonzorgzones' (of 'woonzorggebieden'). Hattem heeft al twee woonzorgzones: Hof van Blom en De Bongerd. Beide zones worden vernieuwd en/of uitgebreid. De woonzorgzone aan de Hof van Blom wordt uitgebreid ter plaatse van het ijsbaanterrein aan de Geldersedijk. Hier komen onder meer intramurale zorg en woningen met zorg. De Bongerd ligt aan de rand van het centrum. De beide locaties liggen nabij voorzieningen (zorg, dagelijkse boodschappen). We onderzoeken of en hoe ook op Het Veen wonen en zorg kunnen worden gecombineerd.

**Passend woningaanbod**
*Lokale woningbehoefte*
Iedereen moet een leven lang prettig in Hattem kunnen wonen en leven. Dit betekent dat we (betaalbare) woningen en levensloopbestendige woningen nodig hebben voor jong en oud. Om te kunnen voorzien in de 'eigen' woningbehoefte van Hattemers moeten er tot 2040 volgens de huidige prognoses ongeveer 570 woningen worden gebouwd in Hattem, vooral voor starters, senioren en (andere) één- of tweepersoonshuishoudens. Daarbij gaat het zowel om appartementen als grondgebonden woningen (bijvoorbeeld in voor delen van Hattem kenmerkende tuindorpen/tuinwijken), waaronder woningen in de sociale huursector. We hebben speciale aandacht voor het aanbod aan seniorenwoningen (bijvoorbeeld appartementen), waardoor ouderen kunnen verhuizen en hun huizen weer vrij komen voor bijvoorbeeld gezinnen. Zo ontstaat 'doorstroming' op de woningmarkt. Bij nieuwbouw krijgen levensloopbestendige woningen de prioriteit. Hoogbouw kan op sommige plekken een mogelijkheid zijn, maar blijft altijd lager dan de kerktoren van de Andreaskerk.

Op dit moment zijn circa 5.277 woningen aanwezig binnen de gemeente; 570 woningen erbij betekent dus een groei van ruim 10% in de komende jaren.

*Regionale woningbehoefte*
Binnen de regio Zwolle is aanvullend een grote behoefte aan extra woningen in de periode tot 2040. In de regionale verstedelijkingsstrategie wordt rekening gehouden met een bandbreedte van 25.000-80.000 nieuwe woningen (een actueel regionaal behoefteonderzoek wordt nog uitgevoerd).

*Woningbouwplannen*
Binnen Hattem wordt een deel van de woningbehoefte al gerealiseerd in reeds vastgestelde woningbouwplannen. Ook zijn er

verschillende plannen waarvoor het bestemmingsplan nog niet is vastgesteld maar die al wel in voorbereiding zijn, bijvoorbeeld binnen Het Veen en op de oude ijsbaanlocatie langs de Geldersedijk (woonzorgzone). De reeds vastgelegde woningbouwplannen en de woningbouwplannen die reeds in voorbereiding bieden de mogelijkheid om ongeveer 1.100 woningen te bouwen. Dat is ruim voldoende om aan de eigen woningbehoefte tot 2040 te voldoen, ook als sommige plannen niet doorgaan. Daarnaast is er een aantal potentiële woningbouwlocaties, waarvoor nog geen planvorming is opgestart.

Zowel de reeds vastgelegde woningbouwplannen als de woningbouwplannen in voorbereiding en de potentiële woningbouwlocaties hebben (vrijwel) allemaal betrekking op locaties binnen het bestaand stedelijk gebied van Hattem die in aanmerking komen voor herontwikkeling. Dit betekent dat we het bestaand bebouwd gebied meer gaan verdichten, maar wel in combinatie met meer ruimte voor groen en minder ruimte voor de auto (met lagere parkeernormen).

De grootste herontwikkelingslocatie is Het Veen aan de zuidkant van Hattem, waar bedrijventerrein wordt omgevormd tot een duurzame en groene woonwijk, gemengd met lichte bedrijvigheid. Verder gaat het bijvoorbeeld om de scholenlocaties die vrijkomen bij het ontwikkelen van de IKC's. Ook het terrein van het voormalige buitenzwembad Watermulder is een herontwikkelingslocatie. We herkennen de behoefte aan watergebonden recreatiemogelijkheden in Hattem, maar heropening van het buitenzwembad in zijn oorspronkelijke vorm is niet voor de hand liggend. Dat neemt niet weg dat er zeker mogelijkheden zijn voor verbetering van de inrichting van het terrein. We staan open voor voorstellen die passen in de omgeving en kunnen rekenen op een breed draagvlak. Te denken valt aan recreatie in combinatie met wonen.

[**PM** De vraag is of Hattem aanvullend ook voor de regionale behoefte woningen wil bouwen. Op de reeds bekende locaties (vastgelegde woningbouwplannen en de woningbouwplannen in voorbereiding) is nog ruimte om (afhankelijk van eventuele uitval van plannen) ongeveer 300 tot 500 woningen voor de regionale behoefte te bouwen aanvullend aan de 570 woningen die nodig zijn om aan de eigen behoefte te voldoen. Uit de laatste participatieronde is gebleken dat de meerderheid van de deelnemers aan de enquête (zie paragraaf 1.3) voorstander is van het bouwen voor de eigen behoefte. Gezien de grote woningbehoefte in de regio en de impuls die extra woningen (en daarmee extra inwoners) kunnen geven aan het voorzieningenniveau in Hattem is het evenwel belangrijk te verkennen wat de (milieu)effecten zijn van eventuele verdere doorgroei. Hiervoor worden drie scenario's onderzocht in de plan-m.e.r..:

1. een scenario waarin voldaan wordt aan de eigen woningbehoefte (570 woningen);
2. een scenario waarin aanvullend aan de eigen woningbehoefte 550 woningen worden gebouwd voor de regionale vraag (totaal 1.120 nieuwe woningen);
3. een scenario waarin aanvullend aan de eigen woningbehoefte maximaal 1.000 woningen worden gebouwd voor de regionale vraag (totaal maximaal 1.570 nieuwe woningen); bij dit scenario zal ook gezocht moeten worden naar grotere uitbreidingslocaties.

In de plan-m.e.r. worden voor de drie scenario's de volgende aspecten onderzocht:

- mobiliteit/verkeer en stikstof;
- geluid, groen en gezondheid;
- landschappelijke inpassing;
- klimaatadaptatie.

Hierbij is het ook van belang geschikte zoeklocaties te bepalen voor woningen die niet op de reeds bekende locaties kunnen worden gerealiseerd.

Er zal een keuze worden gemaakt of en in welke mate Hattem woningen wil bouwen voor de regionale behoefte op basis van:

- de resultaten van de enquête die in maart 2021 onder inwoners is uitgezet;
- de uitkomsten van de onderzoeken in de plan-m.e.r.;
- het gesprek met de gemeenteraad op 7 juli 2021.]

*Bijzondere woonvormen*
Uit de participatie is gebleken dat er behoefte bestaat aan bijzondere (flexibele) woonvormen, zoals tiny houses, mantelzorgwoningen, woonboten, woonwagens en kunsternaarswoningen. Ook het ontwikkelen van een (Knarren)hofje - een woongroep bedoeld voor mensen die het leuk vinden elkaar af en toe te helpen, zonder dat dat verplicht is - is genoemd. Dit kan interessant zijn voor bijvoorbeeld senioren of ouders van kinderen met een beperking. We bieden ruimte voor dergelijke bijzondere woonvormen, mits het gaat om kleinschalige initiatieven (10-20 woningen) en op basis van nog uit te werken voorwaarden (planologisch, financieel, qua draagvlak et cetera).

**Sterke economie**
De regio Zwolle heeft een sterke economische positie die de komende jaren alleen maar in belang zal toenemen. Dit betekent veel werkgelegenheid voor Hattemers. Ook op de Kop van de Veluwe wordt een grote marktvraag naar bedrijventerreinen verwacht, vooral in de logistiek. Van belang is ook dat de energietransitie en duurzaamheidsambities tot nieuwe vormen van industrie en bedrijvigheid kunnen leiden. Dat biedt kansen. Binnen Hattem bieden we ruimte aan grote bedrijven op bedrijvenpark H2O en Netelhorst. Hier is ook plek voor de kleinere, lokale bedrijven waaronder bedrijven die een nieuwe locatie zoeken als Het Veen wordt omgevormd tot woongebied (gemengd met lichte bedrijfsactiviteiten: vooral dienstverlening en grootschalige detailhandel). We zetten bij de ontwikkeling van de bedrijvenparken H2O en Netelhorst in op kwaliteit(sverbetering): we willen toekomstbestendige en duurzame bedrijvenparken. Overigens loopt H2O snel vol. We ronden de ontwikkeling van H2O af en willen daarna geen uitbreiding meer van de bedrijvenparken. Voor uit te plaatsen bedrijven is er dan plek op locaties in de regio.

Detailhandel clusteren we in de binnenstad: in de Kerkstraat en de Kruisstraat. Dit is het kernwinkelgebied van Hattem. Buiten de binnenstad is alleen plek voor supermarkten, mits deze gesitueerd zijn nabij een woonzorgzone (zie hierboven onder ‘Zorgvoorzieningen’). Voor zeer grootschalige detailhandel - die niet past in de binnenstad (zoals een bouwmarkt) - is plek op de bedrijvenparken H2O en Netelhorst.

### 4.1.3 Samen duurzaam

Om ook voor toekomstige generaties een vitale stad te kunnen zijn gaan we een grote verduurzamingsslag maken. Dat is nodig om een gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit in stand te houden en te bereiken. Daarbij richten we ons op het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering. Hiervoor is het belangrijk dat we omschakelen naar duurzame vormen van energieopwekking en tegelijkertijd het energieverbruik in onze gemeente terugdringen. Ook is het nodig dat we ons aanpassen aan de klimaatverandering (klimaatbestendig worden) en dat we omschakelen naar een circulaire samenleving. Hieronder werken we onze ambities ten aanzien van deze duurzaamheidsaspecten nader uit.

**Samenwerken aan verduurzaming**
In 2050 moet de energievoorziening in Nederland $CO_2$-neutraal zijn. Ook Hattem werkt hier hard aan mee. Dit doen we niet alleen, maar samen met de andere gemeenten op de Noord-Veluwe. We werken samen aan een energieneutrale energievoorziening in 2050. Dit betekent dat we in 2050 alle energie die we nodig hebben binnen de regio zelf duurzaam produceren. Daarvoor is het enerzijds nodig dat we energie besparen en anderzijds dat we in onze elektriciteits- en warmtebehoefte voorzien door gebruik te maken van hernieuwbare energiebronnen of restbronnen. Hierover maken we in regionaal verband afspraken in de Regionale Energie Strategie (RES). De RES 1.0 is vastgesteld door de gemeenteraad van Hattem; dit is de eerste versie van de RES die de komende jaren gevolgd gaat worden door de RES 2.0, 3.0 en verder, aangezien de RES elke twee jaar wordt herijkt.

De voorwaarden die van toepassing zijn op windmolens, maar ook op zonnepanelen en eventueel waterkrachtturbines, staan genoemd in het ‘Beleidskader Hernieuwbare Energie’. Dit beleidskader geeft richting aan de ruimtelijke en participatieve aspecten die aandacht vragen wanneer de gemeente gevraagd wordt vergunning te verlenen voor initiatieven voor het (grootschalige) opwekken van hernieuwbare energie.

De afspraken uit de RES borgen we in de omgevingsvisie en het omgevingsplan. Hattem neemt hierin haar verantwoordelijkheid voor een duurzame toekomst. We zetten realistisch in op ontwikkelingen die passen bij het Hattems karakter en de lokale vraag. We doen dit samen met inwoners, ondernemers, Powered by Hattem en onze ketenpartners. Een voorbeeld is de verkoop van certificaten door Powered by Hattem, waarmee zonnepanelen op daken kunnen worden gelegd.

Als gemeentelijke organisatie geven we het goede voorbeeld door in 2040 zelf klimaatneutraal te zijn (vastgoed, verlichting, etc.). Een voorbeeld van een maatregel kan zijn het overkappen van het parkeerterrein op De Bleek met zonnepanelen.

**Duurzame energie: elektriciteit**
We stimuleren maximaal het benutten van daken voor zonnepanelen. Dat heeft prioriteit en daarom zetten we in op een versnelling. Daarbij gaat het zowel om de daken in de woongebieden als de grote dakoppervlakken van onder meer (agrarische en niet-agrarische) bedrijven. Ook het plaatsen van zonnepanelen boven parkeerterreinen op de bedrijvenparken en op (nog te plaatsen) geluidsschermen/-wallen langs de A50 (ten zuiden van knooppunt Hattemerbroek) kan een mogelijkheid zijn.

Aanvullend bieden we ruimte voor een zonneveld op de vuilstort langs de Oranje Nassaulaan, in combinatie met het verhogen van de natuurwaarden. In de polders bieden we - onder voorwaarden - ruimte voor zonnevelden op water of agrarische grond, met name tussen of langs de grootschalige infrastructuur (zie paragraaf 4.2.5).

[**PM** Uit de laatste participatieronde is gebleken dat 50% van de deelnemers aan de enquête (zie paragraaf 1.3) geen plaats ziet voor windenergie in Hattem, dat 26% mogelijkheden ziet langs de A28 en 19% langs de N50.

Net buiten de gemeentegrens, aan de westzijde van knooppunt Hattemerbroek zijn windturbines geplaatst. In Hattem zelf is, mede gezien de beperkingen die het nabijgelegen Natura 2000-gebied Veluwe (broedgebied van de wespendief, een beschermde roofvogel waarvoor windturbines een gevaar kunnen vormen) met zich meebrengt, waarschijnlijk geen ruimte voor grote windturbines. Het onderzoek loopt nog.

Binnen Hattem zijn de volgende windturbines vooralsnog wel toegestaan in het 'Beleidskader Hernieuwbare Energie', mits ze goed ingepast kunnen worden in het landschap en wegvallen in de zichtlijnen:

- windturbines met een verticale as met een bouwhoogte (tevens tiphoogte) van maximaal 32 meter;
- windturbines met een horizontale as met een bouwhoogte (tevens tiphoogte) van in totaal maximaal 40 meter.

Aanduiding van locaties voor plaatsing van windturbines vraagt echter nog wel inpassing via de omgevingsvisie en het omgevingsplan / bestemmingsplan buitengebied dat wordt voorbereid (inclusief toetsing aan de Wet natuurbescherming).

De (on)mogelijkheden van windturbines langs de rijkswegen of het toestaan van kleinere windmolens (tot een ashoogte van 40 meter) worden momenteel kwalitatief onderzocht in de plan-m.e.r..

Er zal een keuze worden gemaakt over het toestaan van windturbines in Hattem op basis van:

- de resultaten van de enquête die in maart 2021 onder inwoners is uitgezet;
- het 'Beleidskader Hernieuwbare Energie';
- de uitkomsten van de onderzoeken in de plan-m.e.r.;
- het gesprek met de gemeenteraad op 7 juli 2021.]

In de toekomst zijn aanvullende inspanningen noodzakelijk om de doelstelling te halen. Op dit moment is nog niet te overzien waar en op welke wijze we hier invulling aan gaan geven. Dit is mede afhankelijk van mogelijke technologische ontwikkelingen in de toekomst.

**Duurzame energie: warmte**

In 2050 zullen alle woningen/gebouwen op een andere manier verwarmd moeten gaan worden dan met aardgas. Deze 'warmtetransitie' is een grote opgave. Reële opties voor Hattem zijn het gebruik van restwarmte van de waterzuivering, warmte uit oppervlaktewater en elektrisch verwarmen (all electric). Daarnaast zijn energiebesparende maatregelen aan bestaande woningen/gebouwen (isolatie) belangrijk en daarom gaan we inwoners hiertoe stimuleren. Het is belangrijk dat de warmtetransitie niet tot problemen leidt bij mensen met een kleine portemonnee. Nieuwe woningen worden gasloos gebouwd en zijn energieneutraal of leveren energie op.

In de Transitievisie Warmte geven we inzicht in de totale opgave, kansrijke oplossingen en een logische volgorde en tempo voor het aardgasvrij maken van de eerste wijken of buurten in Hattem. De Transitievisie Warmte is input voor de RES.

**Klimaatadaptatie en water**

Het is belangrijk dat toekomstige ontwikkelingen bijdragen aan een klimaatadaptieve en leefbare inrichting en toekomstbestendige gebouwen. Extremer weer, zoals hevige buien of langere perioden van droogte en hogere temperaturen, vragen om een weerbare stad. We zullen slim moeten omgaan met water, bijvoorbeeld door

water zoveel mogelijk vast te houden (in plaats van het snel af te voeren zoals nu nog veel gebeurt). Hemelwater benutten we als bron voor het lokale watersysteem. Op deze manier zorgen we voor een klimaatrobuuste inrichting en verbetering van de leefomgeving. Ook het planten van bomen en struiken die goed bestand zijn tegen droogte wordt steeds belangrijker.

We redeneren bij ontwikkelingen vanuit het natuurlijk systeem. Door het natuurlijk systeem leidend te laten zijn bij onze keuzes zijn we weerbaarder tegen de gevolgen van klimaatverandering. Denk bijvoorbeeld aan woningbouw op plekken die van nature 'hoog en droog' zijn. In het 'Beleids- en beheerplan Water en Riolering' staan de eisen beschreven die we stellen voor onder meer waterberging en de ontwateringsdiepte bij (her)ontwikkelingen.

Belangrijk onderdeel van de aanpassing aan de klimaatverandering is ook het ontwikkelen van meer groen binnen de bebouwde kom (in plaats van verharding zodat het water beter kan worden opgenomen door de grond) om water te kunnen bergen en met bomen en planten die schaduw en verkoeling bieden op hete dagen (zodat hittestress kan worden tegengegaan). Ons doel is om binnen 300 meter (vijf minuten loopafstand) van iedere woning een toegankelijke groenstructuur te hebben. Zorginstellingen (voor ouderen) zijn in het bijzonder kwetsbaar voor hittestress. Deze locaties gaan we zo groen als mogelijk inrichten.

Dezelfde aandachtspunten gelden overigens ook voor (private) tuinen en andere terreinen. Voorlichting aan inwoners en bedrijven is belangrijk om verstening terug te dringen en te komen tot meer groen in Hattem. We stimuleren burger- en bedrijfsinitiatieven bij klimaatadaptieve maatregelen.

We blijven ook werken aan een goede waterkwaliteit, voor de natuur, voor onze gezondheid en voor onze drinwatervoorziening. Dit doen we onder meer door hemelwater dat op daken en verharding valt zoveel mogelijk te scheiden (af te koppelen) van het afvalwater en het niet via het riool af te voeren. Zo voorkomen we riooloverstorten bij hevige neerslag en houden we het oppervlaktewater schoon. Van belang voor de waterkwaliteit zijn ook het zorgen voor een goede doorstroming van watergangen en natuurvriendelijke oevers met waterplanten die het water zuiveren (zoals riet). Ook de omschakeling naar een duurzamere landbouw in de polders draagt bij aan de waterkwaliteit en zorgt ervoor dat waterpeilen veel meer natuurlijk kunnen worden. Hogere grondwaterstanden in de polders zijn goed voor de natuur, niet alleen in de polders zelf maar ook op de hoger gelegen Veluwe die daardoor minder verdroogt.

Hattem ligt deels in een gebied dat kan overstromen bij een dijkdoorbraak. In de winter zullen steeds hogere afvoeren de waterstand in de IJssel doen stijgen en de druk op de dijken verhogen. Met het programma 'Ruimte voor de Rivier' is op sommige locaties de afvoercapaciteit vergroot waardoor de overstromingskans kleiner is geworden. Een groot deel van de dijken langs de IJssel voldoet echter niet en moet worden versterkt. In overleg met Rijkswaterstaat en het waterschap zoeken we bij dijkverbeteringen naar mogelijkheden om deze te combineren met dynamische (rivier)systeemmaatregelen, versterking van ruimtelijke kwaliteiten en andere opgaven, zoals op het gebied van natuur, (water)recreatie of scheepvaart.

Dijken beschermen ons tegen overstromingen en zijn ook belangrijke landschappelijke elementen met verschillende functies en waarden. Hetzelfde geldt voor het aanliggende gebied binnendijks en buitendijks. Het landschap wordt beleefd door de routes op en langs de dijken. In het beheer en bij noodzakelijke verbeteringen houden wij daar rekening mee. Op en aan de dijk is ruimte voor meer natuurwaarden in combinatie met aantrekkelijke en kleinschalige landbouw- en recreatielandschappen. We willen dat civiele kunstwerken (zoals stuwen en sluizen) die de verbinding

vormen tussen de binnendijkse gebieden en de (uiterwaarden van de) IJssel visvriendelijk en energieneutraal zijn en waar mogelijk te passeren zijn voor waterrecreanten (bijvoorbeeld met kano's). Ook willen we graag schoon water in onze gemeente, waaronder een schone rivier.

**Circulaire samenleving**
Voor een duurzame samenleving is het op lange termijn wenselijk dat we zoveel mogelijk circulair gaan wonen, werken en leven. Dit kan op allerlei manieren, bijvoorbeeld door hergebruik van (bouw)materialen en het sluiten van stoffenkringlopen op bedrijven. In het kader van het afvalbeleid zijn in Hattem al belangrijke stappen gezet richting een meer circulaire samenleving.

Het Hattems afvalbeleid past in de doelstelling van Nederland om bij te dragen aan de circulaire economie. Dit is vastgelegd in het Landelijk Afvalplan LAP3. In deze doelstelling is de ambitie om in 2020 maximaal 100 kg restafval per inwoner in te zamelen en in 2025 maximaal 30 kg restafval per inwoner.

Het beleid in Hattem waarbij omgekeerd inzamelen het uitgangspunt is en mensen betalen naar rato van aard en hoeveelheid van de afvalstof (diftar) leidt tot het behalen van de doelen. Inwoners brengen afval gescheiden grotendeels zelf weg naar de diverse ondergrondse containers. In 2020 heeft Hattem de doelstelling minder dan 100 kg ruimschoots gehaald (51 kg restafval per inwoner).

De ambitie voor de komende periode is de lijn richting een circulaire samenleving verder door te trekken bijvoorbeeld in de vorm van het faciliteren van de inwoners bij het inzamelen van grof huishoudelijk en groen afval via een eigen milieubrengstation en het inzamelen van GFT voor hoogbouw.

Vanuit onze ambitie een bijdrage te leveren aan de totstandkoming van een circulaire economie, zien we afvalwater als grondstof en energiebron, in plaats van als afval. Wij volgen met belangstelling de ontwikkelingen in de afvalwaterketen op dat gebied. Daar waar kansen zich voordoen kijken we er met een realistische blik naar. Voorbeelden van zulke kansen zijn:

- toepassing van riothermie: warmte terugwinnen uit afvalwater;
- toepassing van aquathermie: warmte winnen uit oppervlaktewater;
- inzet van gezuiverd afvalwater (effluent) voor het watersysteem.

### 4.1.4 Levendig landschap tussen Veluwe en IJssel

Ook in 2040 wil Hattem onderdeel zijn van een levendig landschap tussen Veluwe en IJssel, op een knooppunt van robuuste ruimtelijke structuren en verbindingen. Daarbij gaat het om landschappelijke structuren in het buitengebied en om groenstructuren in de stad, met daarbinnen een grote afwisseling aan natuurwaarden en toeristisch-recreatieve mogelijkheden. Verder zijn infrastructurele verbindingen en mobiliteit en de verbindingen tussen boven- en ondergrond belangrijke aspecten in de fysieke leefomgeving. Hieronder werken we onze ambities op deze onderwerpen nader uit.

**Landschap en ruimtelijke kwaliteit**
Hattem is van oudsher nauw verbonden met haar omgeving, met de prachtige landschappen van de Veluwe en de IJssel. Er zijn veel kenmerkende landschappelijke en cultuurhistorische elementen, zoals het Apeldoorns Kanaal, de landgoederen, lanen en enken. Deze zijn belangrijk voor de herkenbaarheid en de uitstraling van de omgeving. Op sommige plaatsen, zoals in het kampenlandschap aan de westzijde van Hattem en op de oeverwallen in de polders in het noorden zijn oude structuren soms verdwenen. Ons streven is de landschappelijke structuren te behouden of terug te brengen en de belevingswaarde en ecologische waarde ervan te vergroten, voor Hattemers en voor bezoekers van buiten. Nieuwe ontwikkelingen in het buitengebied moeten dan ook passen bij het lokale karakter en dit versterken. In paragraaf 4.2 gaan we hier per deelgebied binnen de gemeente nader op in.

Het beleid voor ruimtelijke kwaliteit ten aanzien van de bebouwing en de inrichting van de bijbehorende erven in het buitengebied is recent uitgewerkt in de ‘Nota Ruimtelijke Kwaliteit Buitengebied’. Voor het stedelijk gebied zal het welstandsbeleid worden geactualiseerd in het kader van het nog op te stellen omgevingsplan voor Hattem.

**Groenstructuren**
Waar de kans zich voordoet versterken we ook de verbinding tussen stad en buitengebied. Groenstructuren laten we zoveel mogelijk vanuit het buitengebied de stad in lopen om zo stad en ommeland in zowel landschappelijke, ecologische als recreatieve zin met elkaar te verknopen. Vooral de overgang en uitstraling aan de randen van de stad is belangrijk. Ontwikkelingen moeten zeker hier bijdragen aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Groene (natuur- en recreatie)zones aan de rand van de stad kunnen bovendien werken als een soort ‘klimaatmantels’, waar water kan worden geborgen en waar je verkoeling kunt zoeken op hete dagen.

We hanteren de volgende uitgangspunten ten aanzien van groenstructuren in de openbare ruimte:

- bestaand groen wordt behouden en versterkt met kleurrijke soorten in verschillende verschijningsvormen (textuur);
- we geven ruimte aan initiatieven voor de vergroening van de wijk, zoals het aanbrengen van gevelgroen of geveltuinen;
- we beschermen of herintroduceren zoveel mogelijk gebiedseigen (inheemse) soorten beplanting en aan de andere kant verwijderen we invasieve soorten waar mogelijk/wenselijk;
- we gaan waar mogelijk ecologisch beheer toepassen in bermen met een minimale breedte van 3 meter (waar mogelijk ingezaaid met een inheems bloemrijk mengsel);
- we creëren waar mogelijk natuurvriendelijke oevers door geen beschoeiingen toe te passen en flauwe overgangen te maken;
- we stimuleren een divers gebruik van buurtgroen door een meer diverse soortengebruik op de groene plekken in de wijken;
- grotere plekken richten we zo in met groen dat er een gelaagdheid ontstaat.

In de ‘Groenstructuurvisie Hattem; Een vrucht van het landschap’ hebben we het wensbeeld qua inrichting en beheer voor de

belangrijke groene elementen (‘punten’) en structuren (‘lijnen’) nader uitgewerkt.

**Natuur**
We gaan de biodiversiteit in Hattem verhogen. Voor veel diersoorten zijn goede verbindingen erg belangrijk, zodat een stevig ecologisch netwerk ontstaat van natuurgebieden die met elkaar zijn verbonden. De belangrijkste ecologische verbinding is die aan de zuidkant van Hattem tussen de Veluwe en de Hoenwaard/IJssel: de ‘Hattemerpoort’. Deze is momenteel in ontwikkeling en brengen we de komende jaren met onze partners tot afronding. Daarnaast verhogen we ook op andere manieren de biodiversiteit, bijvoorbeeld:

- in de stad door waar mogelijk (doorgaande) groenstructuren zoals bloemrijke bermen te realiseren en natuurinclusief te bouwen en te ontwikkelen; groen in de stad draagt ook bij aan de uitstraling van de stad (visueel aantrekkelijk), aan het tegengaan van hittestress en biedt ruimte aan waterberging bij extreme buien;
- in het buitengebied door bloemrijke bermen en (natuurvriendelijke) oevers en - vooral in het gebied rond het Vijzelpad en de Hilsdijk (het kampenlandschap) - door het herstel van verdwenen groenstructuren als houtwallen en hagen;
- in de agrarische gebieden door met agrariërs, waterschap en provincie te zoeken naar mogelijkheden voor een omschakeling naar een duurzame landbouw waarbij ook ruimte is voor insecten, kleine zoogdieren, weidevogels en andere natuurwaarden. We beseffen ons dat daarbij een goed bodem- en watersysteem nodig is, dat bovendien helpt om de gevolgen van klimaatverandering aan te kunnen. Een gezonde bodem kan beter tegen droogte, kan meer water vasthouden en is goed voor de biodiversiteit.

De ligging van Hattem aan de rand van de Veluwe is een voorrecht maar geeft ons ook de verantwoordelijkheid ons in te zetten voor het behoud van deze natuurwaarden. Daar waar het kan laten we de mensen genieten van de natuur, daar waar het nodig is laten we de natuur met rust. De natuur rondom de stad is ook heel belangrijk om de gevolgen van klimaatverandering voor de stad te beperken. Daar gaan we zorgvuldig mee om.

**Landbouw**
We stimuleren agrariërs een omslag te maken naar een duurzame, circulaire en ‘natuurinclusieve’ bedrijfsvoering. Dat betekent bijvoorbeeld dat reststoffen worden hergebruikt, de stikstofuitstoot wordt verminderd, waterstanden hoger worden, er geen insecticiden worden gebruikt en er ruimte is voor onder meer insecten en boerenlandvogels op de erven, in de weilanden en op de akkers. Uiteraard moet dat wel gepaard gaan met behoud van een rendabele bedrijfsvoering. We gaan in gesprek met onze agrariërs om te bespreken wat zij nodig hebben om deze omslag te maken en hoe we ze daarbij kunnen ondersteunen. Samenwerking met provincie en waterschap is daarbij essentieel. In overleg kunnen we samen op zoek gaan naar koppelkansen en verdienmodellen. Te denken valt aan natuur- en landschapsbeheer, klimaatadaptatie (tegengaan van droogte door water vast te houden in plaats van snel af te voeren), opwekken van duurzame energie en recreatie (zoals een minicamping). Voor intensieve veehouderijen is in Hattem geen plek.

We faciliteren agrariërs ook bij het komen tot kortere ketens, waarbij Hattemse agrarische producten meer lokaal kunnen worden afgezet (bijvoorbeeld via een streekmarkt of boerderijwinkel). Overigens willen we in algemene zin de binding van de landbouw met de stad versterken. Naast door kortere ketens kan dit bijvoorbeeld door stadslandbouw.

**Dagrecreatie en overnachtingsmogelijkheden**
Ook het netwerk van recreatieve fiets- en wandelroutes (waaronder klompenpaden) willen we uitbreiden en waar dat kan nog aantrekkelijker maken. Veilige, duidelijke en mooie verbindingen tussen stad en buitengebied zijn daarin belangrijk. Zo kunnen Hattemers makkelijker en vaker te voet een ommetje maken of echt de natuur intrekken, wat goed is voor de gezondheid. Recreatieve paden worden gericht op verschillende typen gebruikers, zodat iedereen daar veilig gebruik van kan maken. We zorgen daarbij - in overleg met onze partners - voor balans met de natuurwaarden door een goede zonering van paden en routes.

Toerisme in de gemeente willen we jaarrond aantrekkelijker maken, onder andere door meer mogelijkheden te bieden voor overnachtingen. Kleinschalige, persoonlijke overnachtingsmogelijkheden geven sfeer aan het toerisme en onze gemeente (bed&breakfasts op bestaande erven, minicampings, etc.). Hier gaan we onder voorwaarden de mogelijkheden voor verruimen. Op bedrijvenpark H2O komt een groot hotel.

**Infrastructuur en mobiliteit**
Ten aanzien infrastructuur en mobiliteit hebben we de volgende doelen:

- het beperken van het aantal (ernstige) verkeersslachtoffers (objectieve verkeersonveiligheid);
- infrastructurele maatregelen, projecten, gedragsbeïnvloeding en educatie moeten tot gevolg hebben dat de noodzaak tot handhaving beperkt wordt;
- het optimaliseren en stimuleren van de bereikbaarheid per fiets, zodat deze een volwaardig alternatief vormt voor de auto; comfortabele, snelle, directe, duidelijke en herkenbare (hoofd)fietsroutes, afgestemd op het gebruik van elektrische fietsen;
- het behouden van een goede bereikbaarheid voor het gemotoriseerde verkeer;
- het optimaliseren van de toegankelijkheid en bereikbaarheid van voorzieningen voor voetgangers, specifiek ouderen en mensen met een beperking;
- het behouden van goede OV-verbindingen en het optimaliseren van de koppelingen met andere vervoerwijzen;
- het bewustzijn bevorderen door gebruik van duurzame, schone en gezonde vervoerwijzen zoals lopen, fiets, (elektrisch) openbaar vervoer en de elektrische auto te stimuleren;
- het beperken van de (verkeers)hinder op en aan de drukke hoofdwegen in Hattem;
- het streven naar een mooie, sociale, functionele, leefbare en leesbare (logisch ingerichte) openbare ruimte waarin het gewenste gedrag zo veel mogelijk op een natuurlijke manier wordt afgedwongen.

In het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP) geven we uitvoering aan deze doelen. Hieronder gaan we op een aantal aspecten wat dieper in.

Goede infrastructurele verbindingen zijn belangrijk om functioneel van A naar B te komen, maar ook voor recreanten (Hattemers en bezoekers) om de kwaliteiten van Hattem te kunnen beleven. Daarom blijven we inzetten op een goede bereikbaarheid met de fiets, met het openbaar vervoer en met de auto. Voor het openbaar vervoer is van belang dat er een goede koppeling is met andere wijzen van vervoer. Daarmee blijven we economisch, recreatief en sociaal verbonden met de omgeving.

We stimuleren bovenal duurzame mobiliteit. Fietsers en voetgangers staan op één in Hattem, ook vanuit het oogpunt van gezondheid. We optimaliseren daarom de bereikbaarheid met de

fiets en stimuleren het gebruik ervan, zodat deze in veel gevallen een volwaardig alternatief vormt voor de auto. Dit doen we door aantrekkelijke, snelle/directe, veilige en duidelijke en herkenbare (hoofd)fietsroutes te creëren die ook beter afgestemd zijn op het gebruik van elektrische fietsen. Een mooi voorbeeld van een veilige fietsroute is de vrijliggende fietsroute over het tracé van de oude spoorbaan (Roseboomspoor). Deze zijn we gedeeltelijk aan het verbreden en het ontbrekende deel bij de Oude Kerkweg gaan we toevoegen. Samen met het fietspad langs de Geldersedijk/Nieuweweg/Apeldoornseweg vormt dit fietspad de hoofdfietsstructuur van Hattem:

- in noordelijke richting naar de Oude IJsselbrug en de Rode Brug (richting Zwolle);
- in zuidelijke richting naar Wapenveld en Heerde.

We onderzoeken waar een snelfietsroute tussen Heerde, Hattem en Zwolle kan worden gerealiseerd. Het ligt voor de hand dat deze gebruik gaat maken van de bestaande hoofdfietsstructuur.

Daarnaast stimuleren we het gebruik van schone en stille voertuigen als elektrische auto's. We stellen een visie op naar het plaatsen van laadpalen.

We vinden het belangrijk dat iedereen binnen Hattem veilig en fijn van A naar B komt, nabij scholen en in woonzorgzones, maar ook elders binnen onze gemeente. We gaan alle wegen binnen de bebouwde kom inrichten als 30 km/u-zone (met uitzondering van de Nieuweweg/Geldersedijk). De auto is hier te gast. Het is daarbij belangrijk dat we de openbare ruimte logisch (leesbaar) inrichten. Daarmee kan het gewenste gedrag in het verkeer zo veel mogelijk op een natuurlijke manier worden afgedwongen. Infrastructurele maatregelen, projecten, gedragsbeïnvloeding en educatie moeten tot gevolg hebben dat de noodzaak tot handhaving beperkt wordt.

Ten slotte is van belang dat de (verkeers)hinder op en aan de drukke hoofdwegen in Hattem laag blijft. De verwachting is dat de wegen in Hattem het verkeer ook in de toekomst goed aan kunnen, zeker omdat meer waarschijnlijk mensen thuis blijven werken dan voor de Coronacrisis. Bovendien zetten we in op het verbeteren van de bereikbaarheid met (hoogwaardig) openbaar vervoer. Voor het tegengaan van verkeershinder (en het creëren van een gezonde en veilige woonomgeving) streven we ernaar dat het vrachtverkeer zoveel mogelijk buiten de bebouwde kom blijft.

De ontsluiting van bedrijvenpark H2O wordt verbeterd door de komst van een nieuwe aansluiting op de A28 aan de noord(oost)zijde van Wezep.

**Verbinden van boven- en ondergrond**

We moeten in de toekomst meer en meer rekening houden met de niet direct zichtbare ondergrond. Het duurzaam veilig en efficiënt gebruik van bodem en ondergrond staat ook wel bekend als 3D-Ordening. In bodem en ondergrond ligt niet alleen bestaande infrastructuur, zoals kabels en leidingen, maar er liggen ook veel ruimteclaims voor de toekomst. Zeker bij vraagstukken als energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie kunnen we gebruik maken van de kwaliteiten van de ondergrond, maar moeten we ook rekening houden met de kenmerken van die ondergrond. Het behalen van de in deze visie beoogde ambities van energiebesparing en opwekking van duurzame energie kan immers consequenties hebben voor de ondergrond.

## 4.2 Koersen op karakter per deelgebied

De ambities en uitgangspunten voor de hele gemeente (zoals we die geschetst hebben in paragraaf 4.1) werken we hieronder verder uit voor verschillende deelgebieden binnen de gemeente. We onderscheiden de volgende acht deelgebieden met elk een eigen karakter:

- Binnenstad
- Woongebieden
- Kernrand
- Polders
- Uiterwaarden
- Veluwe
- Veluwerand
- Bedrijvenparken

Van elk deelgebied beschrijven we de karakteristieken die samen het huidige karakter (de huidige identiteit) vormen. Per deelgebied geven we vervolgens op basis van dat huidige karakter de koers op hoofdlijnen op weg naar 2040: hoe willen we de bestaande kwaliteiten van het deelgebied behouden en versterken en welke typen ontwikkelingen kunnen daaraan bijdragen? Deze koersen (ontwikkelrichtingen) passen binnen de overkoepelende ambities en uitgangspunten die we voor de hele gemeente hebben.

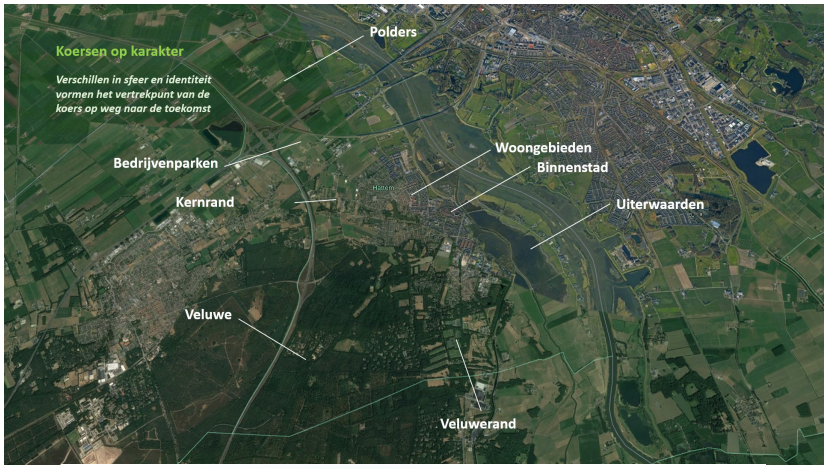


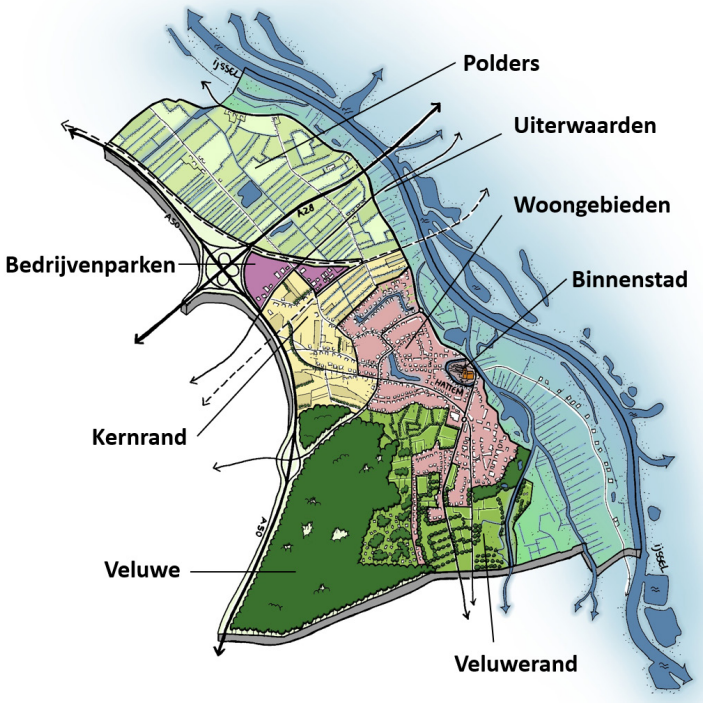


*Ligging van de verschillende deelgebieden.*


Binnenstad









### 4.2.1 Binnenstad

**Huidig karakter**

De rijke geschiedenis van Hattem is het duidelijkst voelbaar in het hart van onze gemeente: de historische binnenstad. De monumentale binnenstad met haar middeleeuwse stratenpatroon en de karakteristieke Dijkpoort ademt nog echt de sfeer uit van een Hanzestad. Langs de rand vormt de stadsgracht met bijbehorende groenstructuur een aantrekkelijk groen contrast met de dichtbebouwde delen binnen de stadswallen.

De binnenstad herbergt veel kunst en cultuur(historie). Een gedeelte hiervan is te bewonderen in de verschillende musea, zoals het Voerman Museum, het Anton Pieckmuseum en het Nederlands Bakkerijmuseum. Maar ook de vele, vaak bekende evenementen (zoals het Dikke Tinne Festival en het Chocoladefestival) dragen bij aan het culturele karakter van de oude Hanzestad. De historische binnenstad is hierdoor een toeristische en recreatieve bezienswaardigheid van formaat.

Het centrum bezit veel hoogwaardige en kleinschalige voorzieningen en horeca. Door het toeristische karakter van Hattem zijn er relatief veel (aan toerisme gerelateerde) voorzieningen voor recreatie en ontspanning, zoals restaurants. Maar de binnenstad is ook een belangrijke ontmoetingsplaats voor de Hattemers zelf. Het is het sociaal, economisch en toeristisch hart van de gemeente.









**Koers**

We zijn trots op onze historische binnenstad. Daarom willen we in de toekomst blijven werken aan een goede uitstraling van het centrum met behoud/bescherming van de vele monumenten en het historische karakter. Nieuwe ontwikkelingen in de binnenstad moeten passen bij het historische Hanzekarakter. Ons Hanzekarakter staat centraal en die identiteit willen we versterken. We maken duidelijk wat we te bieden hebben aan inwoners en bezoekers. Samen met onze ondernemers vertellen we het verhaal van Hattem, vanuit een duidelijke toekomstvisie. Daarvoor gaan we de marketingorganisatie voor de binnenstad (en heel Hattem) verbeteren/bundelen (vanuit één gezamenlijke vertegenwoordiging van bedrijven in de gemeente Hattem). Er is bovendien ruimte voor vernieuwing van het culturele aanbod in de binnenstad.

De binnenstad van Hattem blijft ook in de toekomst het sociaal, economisch en toeristisch hart van de gemeente. Daarbij streven we naar een onderscheidend voorzieningenniveau, met eigen kwaliteitswinkels. Hierin zoeken we naar een balans in voorzieningen die aantrekkelijk zijn voor Hattemers en voor bezoekers uit de regio en toeristen. We investeren in een kwalitatief hoogwaardig ‘kernwinkelgebied’ in de Kerkstraat en de Kruisstraat, met een concentratie van winkels. Wonen is hier op de begane grond niet toegestaan. Buiten de Kerkstraat en de Kruisstraat (in de aanloopstraten) bieden we ruimte voor nieuwe functies (wonen, werken), ook op de begane grond.

Het versterken van het verblijfsklimaat is heel belangrijk, opdat het centrum de centrale ontmoetingsplek van Hattem blijft, een plek met allure. Het is daarom van belang dat er een centrale ontmoetingsruimte is en dat de binnenstad goed toegankelijk is voor voetgangers en fietsers, maar ook voor mensen met een beperking (fysiek of visueel). Hierbij past dat we het centrum in de toekomst autoluw maken, met betere verbindingen naar de parkeerplaatsen aan de Kleine Gracht, op De Bleek en bij de

jachthaven (parkeerroutesysteem). Vandaar kunnen bezoekers vervolgens gemakkelijk te voet naar het centrum. De Bleek ontwikkelen we als toeristische entree van het centrum. Ook gaan we in de omgeving van De Bleek een aantrekkelijke verbinding creëren tussen het Apeldoorns Kanaal en de stad.

Het water van de singels en het groen in de binnenstad dragen bij aan de recreatieve beleving, maar tegelijkertijd ook aan klimaatadaptatie: het bergen van overtollig water bij extreme neerslag, het tegengaan van droogte, het tegengaan van hittestress en het bieden van schaduw op hete dagen. Ook dragen water en groen bij aan de biodiversiteit in de stad. Bij de herinrichting die momenteel gaande is treffen we maatregelen die deze functies van het water en het groen versterken. Binnen de stadswallen voegen we groen toe, onder meer bij de stadsentrees. Ook inwoners en ondernemers kunnen bijdragen, bijvoorbeeld met groene gevels en geveltuintjes. En als zich daartoe kansen voordoen in de toekomst gaan we de groen- en waterstructuur van de singels fysiek en/of visueel verknopen met groen- en waterstructuren in het buitengebied.


Woongebieden






### 4.2.2 Woongebieden

**Huidig karakter**

Onze gemeente beschikt over een grote diversiteit aan woongebieden, elk met een eigen opzet en karakter. Binnen deze woongebieden is een gedifferentieerd en aantrekkelijk woningaanbod aanwezig, voor zowel gezinnen, jongeren als ouderen. Door de nabijheid van de oude binnenstad heeft wonen in Hattem een stedelijk tintje, maar de woongebieden van Hattem voelen prettig dorps aan.

De woonomgeving in Hattem is kleinschalig: veel (maatschappelijke) voorzieningen zijn aanwezig in de wijken, dichtbij onze inwoners. En door de goede fietsverbindingen zijn ook de voorzieningen in de binnenstad voor de meeste mensen prima bereikbaar.

Veel van onze inwoners zetten zich in als mantelzorger en/of vrijwilliger. Er heerst een hoge mate van verbondenheid, de samenleving is hecht, met een actief verenigingsleven. Dit draagt bij aan een prettige en veilige leefomgeving.

In Hattem beschikken we over twee woonzorgzones: Hof van Blom en De Bongerd. Hier clusteren we het zorgaanbod en we combineren dat met woningen voor hulpbehoevende ouderen. De beide woonzorgzones liggen nabij voorzieningen (zorg, dagelijkse boodschappen).





**Koers**

Het terugdringen van de $CO_2$-uitstoot is een belangrijke opgave. Het Rijk heeft bepaald dat de Nederlandse huishoudens in 2050 geen gas meer gebruiken. Dat betekent dat de bestaande woningvoorraad moet verduurzamen door middel van isolatie en omschakeling van gas naar een alternatieve duurzame warmtebron. Nieuwe woningen worden gasloos gebouwd en zijn minimaal energieneutraal. Ze worden bovendien klimaatbestendig gebouwd (bestand tegen hitte). Daarbij hebben we speciale aandacht voor seniorenwoningen. Deze worden zoveel mogelijk in een groene omgeving gerealiseerd.

Ook in de openbare ruimte moeten we een verduurzamingsslag slaan. We treffen (bij toekomstige herinrichtingen) maatregelen die wateroverlast, droogte en hittestress tegengaan, bijvoorbeeld door het terugdringen van de verharding en het aanleggen van wadi's. Waar mogelijk breiden we de aanwezigheid van groenstructuren uit, omdat deze schaduw bieden op hete dagen, als speel-, sport- en ontmoetingsplekken kunnen fungeren en mogelijkheden bieden voor waterberging bij hevige neerslag. Het streven is dat er overal in de woongebieden in Hattem binnen 300 meter van de woningen een toegankelijke groene plek aanwezig is. Dat is een afstand die mensen die minder goed ter been zijn in ongeveer vijf minuten kunnen lopen. Overigens letten we er bij het terugdringen van de verharding op dat de openbare ruimte wel goed toegankelijk blijft voor mensen met een beperking (fysiek of visueel).

We stimuleren daarnaast natuurinclusiviteit in de wijken: het ruimte bieden aan planten en dieren. Het toevoegen van groen draagt daar aan bij, maar bijvoorbeeld ook het toepassen van bomen, struiken en kruiden die van nature in de omgeving voorkomen (die trekken meer bijen, vlinders, vogels en andere dieren) en een ecologisch maaibeheer dragen daar aan bij. Daarnaast gaan we inwoners stimuleren woningen/bebouwing en tuinen geschikt te maken voor planten en dieren, bijvoorbeeld door het aanplanten van groen in

plaats van verharding, door het toepassen van sedumdaken en begroeide gevels, door het plaatsen van nestkasten voor vogels en vleermuizen, door het toepassen van gebiedseigen beplanting en door hagen als erfafscheiding te gebruiken in plaats van schuttingen.

Belangrijke bestaande ‘groenblauwe’ elementen en structuren in de woongebieden (waaronder parken en singels en watergangen met oevers, zoals De Waa) vormen een grote kwaliteit die we willen beschermen. Hier staan we geen nieuwe ‘rode’ ontwikkelingen (zoals de bouw van woningen) toe. Wel is het mogelijk om locaties, zoals die van De Zaaier, te herontwikkelen voor woningbouw. Initiatieven gericht op ontwikkelingen die de huidige groene kwaliteiten en de recreatief-toeristische waarde (wandelen, recreëren in het groen) versterken zijn onder voorwaarden mogelijk. In de groenstructuurvisie hebben we het wensbeeld qua inrichting en beheer voor de belangrijke groene elementen (‘punten’) en structuren (‘lijnen’) nader uitgewerkt.

Meer groen en voldoende bewegingsruimte met ontmoetingsplekken dragen bij aan een gezonde woon-/leefomgeving en een sterke sociale cohesie. Ook het terugdringen en verduurzamen van het autoverkeer draagt hier aan bij. Ook het op termijn verhuizen uit de kern van grootschalige of zwaardere bedrijvigheid (die nu bijvoorbeeld nog op Het Veen aanwezig is) draagt bij aan een gezonde leefomgeving, mede omdat hiermee het vrachtverkeer wordt beperkt. Voor deze bedrijven is er plek op bedrijvenpark H20, waar ze meer mogelijkheden hebben voor het ontwikkelen/uitbreiden van hun bedrijfsvoering. Het Veen wordt van bedrijventerrein getransformeerd tot een duurzaam en groen woon-werkgebied (met vooral dienstverlening en grootschalige detailhandel). De aanwezige hoogspanningsleiding moet hiervoor ondergronds gelegd worden om de ruimtelijke kwaliteit en ontwikkelkansen van Het Veen te verbeteren.

Ook werken we aan de uitbreiding en/of vernieuwing van de woonzorgzones Hof van Blom en De Bongerd. De woonzorgzone aan de Hof van Blom wordt uitgebreid ter plaatse van het ijsbaanterrein aan de Geldersedijk. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheden voor het combineren van zorg en wonen op Het Veen.


Kernrand









### 4.2.3 Kernrand

**Huidig karakter**

De noordelijke en westelijke rand van de kern Hattem is gelegen in verschillende landschapstypen. Aan de noordzijde van de kern (tussen de stad en de Veluwespoorlijn Amersfoort-Zwolle) bestaat het landschap uit open polders. Aan de westzijde van de kern (tussen de stad en de A50) ligt een enken- en kampenlandschap, op de overgang naar de hooggelegen stuwwal van de Veluwe.

Door de kernrand loopt het tracé van de voormalige spoorlijn Apeldoorn-Zwolle (de 'Baronnenlijn'), die tussen 1887 en 1889 is aangelegd en tot 1950 in gebruik was. Het oude spoortracé is nu grotendeels geasfalteerd en in gebruik als een fiets- en wandelroute, tegenwoordig bekend onder de naam Roseboomspoor. Ter hoogte van de Oude Kerkweg ontbreekt een schakel en worden fietsers over de weg geleid in plaats van over het oude spoortracé.

Ten noorden van de voormalige spoorlijn bestaat het landschap uit kampen: een kleinschalig landschap met van oudsher verspreide bebouwing tussen kleine akkers en weides die worden omzoomd door houtwallen, houtsingels en (knot)bomenrijen. Als gevolg van de verstedelijkingsdruk zijn hier de laatste decennia woningen en bedrijven bijgekomen, terwijl de houtwallen en andere landschappelijke structuren zijn verdwenen. Het is er mooi wonen maar door de toename aan bebouwing is de ruimtelijke kwaliteit en het eigen karakter wat minder geworden dan in andere delen binnen onze gemeente.

Ten zuiden van de voormalige spoorlijn liggen de enken. Dit zijn fraaie oude open bouwlanden met open zicht op de randen van de bossen van de Veluwe. Van oorsprong zijn de enken open, met de (agrarische) bebouwing onderaan aan de rand. Historische agrarische bebouwing is dan ook vooral te vinden in het gebied

tussen het Vijzelpad en de Enkweg en De Wrange. Karakteristiek is het open zicht vanuit het noorden over de enken naar de hoger gelegen bosrand van de Veluwe (Vuursteenberg en Molecaten).

Aan de noordkant van de stad is een scherpe overgang aanwezig van het bebouwde gebied (Assenrade) naar een open weidelandschap. Dit landschap - dat doorloopt tot aan de Veluwespoorlijn - is ook veel natter dan het aangrenzende kampenlandschap, met sloten als kavelscheidingen.





**Koers**

We willen dat de kernrand aantrekkelijker wordt om te wonen en om ommetjes te maken vanuit Hattem. Dit draagt bij aan de gezondheid van de Hattemers en is ook aantrekkelijk voor toeristen. Veilige en attractieve recreatieve verbindingen tussen de stad en het buitengebied zijn dan ook belangrijk. Hiertoe gaan we onder meer de langzaamverkeersverbinding over het tracé van de oude spoorlijn (Roseboomspoor) completeren. In dit deelgebied is ook ruimte voor kleinschalige overnachtingsmogelijkheden op bestaande erven, zoals bed&breakfasts.

Het weidegebied aan de noordzijde van de stad tot aan de Veluwespoorlijn willen we open houden. Hier is ruimte voor waterberging en natuurontwikkeling, in combinatie met recreatieve routes (ommetjes).

In de toekomst willen we het kampenlandschap tussen de kern en de A50 versterken. Nieuwe ontwikkelingen (waaronder het realiseren van woningen) zijn mogelijk. Uitgangspunt is dat ze bijdragen aan een duidelijke ruimtelijke/landschappelijke kwaliteitsverbetering en dat er natuurinclusief gebouwd wordt. Dit kan door oude loodsen of schuren op te ruimen en/of oude landschappelijke structuren als hagen, houtwallen en bomenlanen te herstellen. Dit is ook goed voor de biodiversiteit.

De enken willen we juist open houden. De doorzichten over de enken naar de randen van de Veluwe zijn landschappelijk gezien heel waardevol.

## Uiterwaarden







### 4.2.4 Uiterwaarden

**Huidig karakter**

De buitendijkse delen langs de IJssel - de ‘uiterwaarden’ - zijn een dynamisch gebied. De uiterwaarden bestaan vooral uit open weilanden die tijdens hoge waterstanden van de rivier overstromen.

De uiterwaarden vormen een natuurgebied van internationaal belang en hebben daarom een status als Natura2000-gebied. De combinatie van open agrarisch cultuurlandschap en natuurgebied is belangrijk voor onder meer ganzen, zwanen en weidevogels.

De jachthaven met de camperplaatsen vormt een recreatieve trekker en een schakel tussen de IJssel en de stad. De langeafstandsfietsroute naar Zwolle met daarin het voet-/fietsveer ’t Kleine Veer is ook belangrijk in het recreatieve netwerk en is tegelijk een functionele fietsverbinding met Zwolle.

De fraaie Hoenwaard is een recreatief uitloopgebied voor onder meer fietsers en wandelaars. Er lopen aantrekkelijke recreatieve routes doorheen, waardoor het gebied goed te beleven is. Hier is ook relatief veel (agrarische) bebouwing aanwezig.





**Koers**

Gezien de grote waarde voor de natuur zetten we in de uiterwaarden in de eerste plaats in op het behouden en verder uitbreiden van de aanwezige natuurwaarden, onder meer door vernatting. Agrarisch natuurbeheer kan een rol spelen bij de natuurontwikkeling, alsmede een goede samenwerking tussen boeren en terreinbeherende organisaties. Voor de weidevogels, ganzen en zwanen is het belangrijk het gebied open te houden. Dat is bovendien van groot belang om de rivier voldoende ruimte te geven (voor waterberging) als deze buiten zijn oevers treedt. Dat helpt overstromingen binnendijks (dijkdoorbraken) te voorkomen en is dus belangrijk voor de veiligheid achter de dijk.

De directe omgeving van de jachthaven vormt het concentratiepunt als het gaat om recreatieve activiteiten. Maar we willen dat mensen ook daarbuiten van de uiterwaarden kunnen genieten, mits dit niet ten koste gaat van de natuurwaarden. Ten zuidoosten van de jachthaven willen we De Hoenwaard verder ontwikkelen als recreatief uitloopgebied voor de stad, met een aantrekkelijke entree. Van belang is dat de Hoenwaard een karakteristiek cultuurlandschap blijft, met een evenwicht tussen landbouw, verschillende natuurwaarden, water en recreatie en met nieuw ontwikkelperspectief voor de bewoners en (agrarische) ondernemers. Momenteel werken we het toekomstperspectief voor de Hoenwaard verder uit in het Gebiedsplan Hoenwaard 2030, samen met bewoners, maatschappelijke organisaties en (andere) overheden.

Voor de uiterwaarden ten noordwesten van de jachthaven onderzoeken we of enkele recreatieve routes aangelegd kunnen worden (bijvoorbeeld klompenpaden), primair gericht op natuurbeleving. Daarbij zal goed gekeken moeten worden naar de ligging ten opzichte van de belangrijke gebieden voor broedende weidevogels en overwinterende ganzen en zwanen (zonering in tijd en ruimte).

# Polders







### 4.2.5 Polders

**Huidig karakter**

De polders aan de noordzijde van onze gemeente bestaan uit een grootschalig open weidegebied met enkele akkers. Dit is een relatief nat gebied met veel watergangen, vooral in het westen in de laag gelegen komgronden. Karakteristiek voor de kommen zijn ook de rechte lijnen in het landschap: de sloten en kavelgrenzen, maar ook de rechte polderweg Oostersedijk, met verspreid agrarische erven erlangs.

De gronden op de wat hoger gelegen oeverwal langs de slingerende Geldersedijk zijn wat droger. Hier is dan ook wat meer bebouwing (vooral onderaan de dijk) en meer opgaande beplanting in de vorm van onder meer bomenlanen en hoogstamfruitbomen.

De polders hebben een agrarisch karakter, met koeien in de wei. Door de intensieve landbouw is de biodiversiteit in het gebied laag. Wel broeden er weidevogels in lage dichtheden en is het gebied belangrijk voor overwinterende zwanen en ganzen. Het polderlandschap wordt doorsneden door veel infrastructuur (onder meer de A28, N50 en de spoorlijn Zwolle-Kampen).









**Koers**

In de toekomst willen we het open agrarisch karakter van de polders zoveel mogelijk behouden (maar we zien ook een opgave in het opwekken van duurzame energie, waardoor het behoud van de openheid niet overal mogelijk is; zie hieronder). Daarnaast is het noodzakelijk dat de biodiversiteit zich kan herstellen en de stikstofuitstoot omlaag gaat. We stimuleren agrariërs daarom een omslag te maken naar een duurzame, circulaire en 'natuurinclusieve' bedrijfsvoering, met behoud van een rendabele bedrijfsvoering. We gaan hierover met ze in gesprek en zoeken de samenwerking met provincie en waterschap. Samen kunnen we op zoek gaan naar koppelkansen en verdienmodellen, bijvoorbeeld combinaties met natuur- en landschapsbeheer, klimaatadaptatie (tegengaan van droogte door water vast te houden in plaats van snel af te voeren), opwekken van duurzame energie en recreatie (zoals een minicamping).

Er is in de polders geen ruimte voor (nieuwe) grootschalige bebouwing. We bieden wel plek aan kleinschalige uitbreidingen van bestaande functies en de komst van kleinschalige recreatieve en maatschappelijke functies en woonfuncties, in beide gevallen onder de voorwaarde dat een duidelijke kwaliteitsverbetering optreedt. Die kwaliteitsverbetering kan gericht zijn op de hierboven beschreven transitie van de landbouw, natuurontwikkeling en/of ruimtelijke kwaliteitsverbetering (bijvoorbeeld door het opruimen van leegstaande schuren en stallen zonder cultuurhistorische waarde).

Net als in de uiterwaarden willen we graag de recreatieve toegankelijkheid verbeteren, bijvoorbeeld door meer ommetjes (klompenpaden) te creëren vanuit de stad. Het geeft een meerwaarde als daarbij oude cultuurhistorische routes worden hersteld/benut.

We stimuleren eigenaren van (grote) dakvlakken in het poldergebied deze zoveel mogelijk vol te liggen met zonnepanelen. In de polders is daarnaast ruimte voor kleinschalige zonnevelden (tot 2,0 hectare groot) op agrarische grond of op water mits deze landschappelijk goed worden ingepast, bijdragen aan een transitie naar een duurzame landbouw (inclusief het verhogen van de biodiversiteit) en het bodemleven in stand wordt gehouden. Daarnaast is het wenselijk te zoeken naar functiecombinaties, bijvoorbeeld met landbouw, recreatie en/of waterberging. Landschappelijke inpassing is vooral goed mogelijk op de oeverwal langs de Geldersedijk (waar van oudsher meer opgaande beplanting is). Dat kan hier door zonnevelden te omzomen met bosschages, fruitbomen en/of (elzen)hagen. In de open kommen is een zonneveld minder eenvoudig in te passen, maar er zijn wel mogelijkheden op de overgang naar de oeverwal en achter erven. In alle gevallen moet rekening gehouden worden met de huidige waarde van het gebied voor weidevogels, ganzen en zwanen.

Hoewel we de polders verder graag helemaal open zouden houden, zien we ook de noodzaak op een aantal plekken ruimte te bieden aan grootschalige zonnevelden. Dat is nodig voor het behalen van onze ambitie om energieneutraal te worden: met alleen zonnepanelen op daken en kleinschalige grondgebonden zonnevelden is dat niet haalbaar. Het ontwikkelen van grootschalige zonnevelden gaat niet goed samen met het behoud van het bestaande open landschap. Daarom zal een nieuw (energie)landschap moeten worden ontworpen dat nieuwe landschappelijke kwaliteiten heeft en waarin natuurwaarden een plek krijgen. Het ontwikkelen van dit soort nieuwe energielandschappen is uitsluitend mogelijk nabij de grootschalige infrastructuur, namelijk:

- tussen de N50, A28, Zuiderzeestraatweg en de spoorlijn Zwolle-Kampen;
- tussen de N50 en de Oostersedijk;
- ten noordwesten van de A28 binnen een afstand van maximaal 200 meter van de rijksweg.

[**PM** De (on)mogelijkheden van windmolens langs de rijkswegen of het toestaan van kleinere windmolens (tot een ashoogte van 40 meter) worden momenteel kwalitatief onderzocht in de plan-m.e.r..

Er zal een keuze worden gemaakt over het toestaan van windturbines in Hattem op basis van:

- de resultaten van de enquête die in maart 2021 onder inwoners is uitgezet;
- het ‘Beleidskader Hernieuwbare Energie’;
- de uitkomsten van de onderzoeken in de plan-m.e.r.;
- het gesprek met de gemeenteraad op 7 juli 2021.

Zie ook paragraaf 4.1.3.]

Veluwe







### 4.2.6 Veluwe

**Huidig karakter**

De Veluwe is een van de bekendste natuurgebieden van Nederland. Met zijn uitgestrekte bossen en heidevelden is dit natuurgebied van Europees belang (Natura 2000). Hier lopen reeën, edelherten en wilde zwijnen. Hattem omvat het meest noordoostelijke puntje van de Veluwe en is hiermee vanuit het noorden de poort naar het gebied.

De bossen zijn ook belangrijk met het oog op de klimaatverandering. Ze vormen plekken van koelte in warme perioden. In natte perioden houden ze het regenwater vast.

Hattemers en toeristen genieten hier van de vele mogelijkheden op het gebied van extensieve recreatie, zoals wandelen, fietsen en paardrijden. Het Landgoed Molecaten met het fraaie landhuis en de statige beuken- en eikenlanen verbindt Hattem met de rest van de Veluwe. Hier zijn recreatiebungalows en mooie kampeervelden aanwezig te midden van de prachtige naald- en loofbossen.

De noordelijke Veluwe wordt doorsneden door de A50. De weg vormt een barrière voor zowel recreanten als voor veel diersoorten.

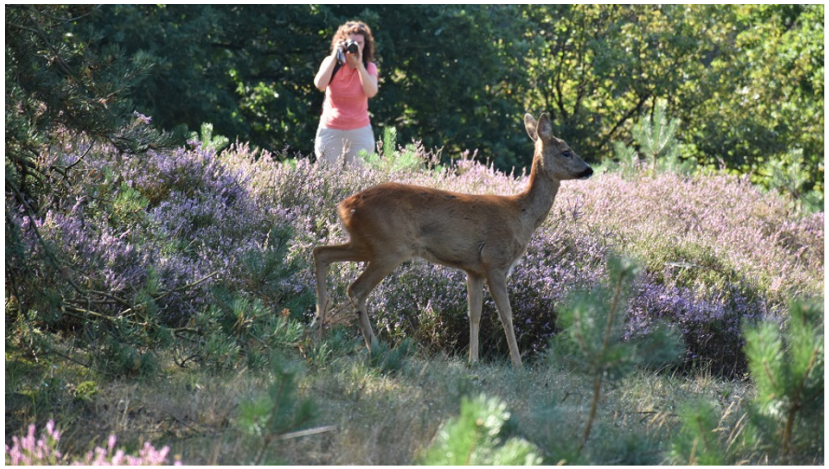



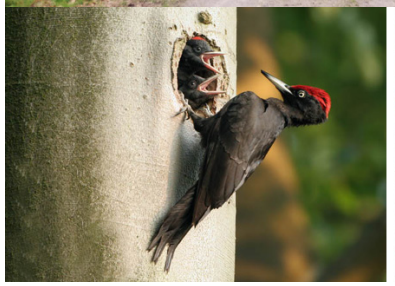



**Koers**

Het behouden en versterken van de natuurwaarden staat op de Veluwe voorop. Omdat de noordelijke Veluwe vooral bestaat uit relatief jonge en monotone aanplant (bestaande uit één boomsoort) van naaldbossen is het belangrijk dat deze in de toekomst geleidelijk worden omgevormd naar gevarieerde bossen, met meer verschillende boomsoorten (meer loofbomen) en met een variatie aan struiken en kruiden eronder. Ook is het voor veel diersoorten van belang dat kleine heidevelden met elkaar worden verbonden.

Hattemers en bezoekers van buiten moeten de natuur kunnen beleven, zonder deze te verstoren. Een goede zonering van paden (in tijd of ruimte) staat hierbij centraal. Dit betekent dat recreanten van het gebied kunnen genieten, maar niet altijd overal. Veelal biedt het bestaande padennetwerk voldoende mogelijkheden, maar sommige paden zijn slecht onderhouden. Door deze op te knappen is veel winst te halen. We pakken dit samen met onze Veluwse partners op.

We gaan andere ontwikkelingen op de Veluwe niet actief stimuleren, maar het gebied gaat ook niet op slot. Belangrijk is dat ontwikkelingen passend zijn bij de natuurwaarden, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om bed&breakfasts (op bestaande erven) of ontwikkeling van Molecaten (Park De Leemkule). Een andere ontwikkeling die hier past is de komst van een zonneveld op de vuilstort ten zuiden van de Oranje Nassaulaan, in combinatie met het verhogen van de natuurwaarden.


Veluwerand





### 4.2.7 Veluwerand

**Huidig karakter**

Deelgebied Veluwerand vormt het overgangsgebied van de hoog gelegen Veluwse bossen naar de laag gelegen uiterwaarden van de IJssel. De ligging tussen deze twee waardevolle natuurgebieden maakt dit gebied zeer aantrekkelijk. De Veluwerand heeft een halfopen landschap met kleine open velden tussen houtwallen en bosjes (een soort landschappelijke 'kamers' met groene randen).

Aan de kant van de Veluwe liggen (langs de Veldweg en omgeving) prachtige villawijken in het bos. Aan de rand met de uiterwaarden bevindt zich het mooie landgoed De Hezenberg, op de overgang van hoog naar laag. Hiertussen liggen sportvelden fraai in het groen. Hier wordt onder meer gevoetbald, gehockeyd, getennist en gegolfd in een schitterend decor.

Dwars door het gebied loopt het Apeldoorns Kanaal in noord-zuidrichting. Het kanaal vormt een cultuurhistorische lijn in het landschap, waarlangs het aangenaam fietsen en wandelen is. Ook over het tracé van de voormalige spoorlijn Apeldoorn-Zwolle loopt een langzaamverkeersverbinding in noord-zuidrichting, evenals langs de Apeldoornseweg.

Het kanaal, de Apeldoornseweg en ook de sportvelden vormen in oost-westrichting juist een obstakel voor dieren die zich bewegen tussen de bossen van de Veluwe en de uiterwaarden langs de IJssel.









**Koers**

In de Veluwerand zetten we in op het behouden van het groene karakter. Er wordt onder de naam ‘Hattemerpoort’ al enige tijd gewerkt aan de realisatie van een brede ecologische verbindingszone tussen de stuwwallen op de Veluwe en de uiterwaarden van de IJssel. Hiervoor is al veel nieuwe natuur ontwikkeld. De komende jaren willen we - samen met andere overheden, maatschappelijke partijen en bewoners - nog meer nieuwe natuur aanleggen, zodat dieren meer mogelijkheden krijgen om van de Veluwe naar de uiterwaarden te trekken en andersom. Voor een goed functionerende ecologische verbinding is het ook belangrijk dat de Apeldoornseweg en het Apeldoorns Kanaal te passeren zijn voor groot wild en kleine dieren, zodat zij veilig de oversteek kunnen maken van het ene naar het andere natuurgebied.

Op basis van recente contacten met de sportverenigingen is verplaatsing van sportvelden op dit moment niet aan de orde. Mocht verplaatsing of beëindiging van sportactiviteiten op enig moment in beeld komen, dan zal worden verkend hoe de vrijkomende ruimte kan worden ingezet voor de beoogde ontwikkeling van de Veluwerand en specifiek de ecologische verbinding Hattemerpoort.

In de Veluwerand is ruimte voor extensieve dagrecreatie, zoals wandelen, fietsen en paardrijden. Daarvoor willen we het Apeldoorns Kanaal beter verbinden met de stad, zodat mensen nog meer kunnen genieten van het kanaal en het fraaie overgangsgebied tussen Veluwe en IJssel. In de Veluwerand is alleen kleinschalige verblijfsrecreatie mogelijk op bestaande erven zoals een bed&breakfast. Daarbuiten is hiervoor geen ruimte gezien de beoogde natuurontwikkeling (Hattemerpoort).

# Bedrijvenparken









### 4.2.8 Bedrijvenparken

**Huidig karakter**
Ter hoogte van knooppunt Hattemerbroek is langs de zuidzijde van de A28 het gemengde bedrijvenpark H2O in ontwikkeling. Het deel van H2O ten oosten van het knooppunt ligt in de gemeente Hattem. Direct ten oosten daarvan ligt het bestaande bedrijvenpark Netelhorst.

De beide bedrijvenparken bieden ruimte aan zowel lokaal, regionaal, nationaal als internationaal georiënteerde bedrijven. Er is plek voor uiteenlopende typen bedrijven, uit diverse sectoren van het midden- en kleinbedrijf (MKB). Ook grootschalige logistiek- en transportbedrijven zijn hier welkom. De zichtlocaties bevinden zich langs de oostelijke verbindingsweg (tussen de rijkswegen A28 en A50) van het knooppunt Hattemerbroek.










het 40 meter hoge hotel van Van der Valk op bedrijventerrein H2O in Hattem er uit komen te zien. © P.A.M. Teunissen Architectenburo

**Koers**

Op bedrijvenpark Netelhorst zetten we in op een kwaliteitsimpuls en bevorderen we duurzaamheidsmaatregelen (zonnepanelen op daken, benutten van restwarmte van de waterzuiveringsinstallatie). En - bij de herinrichting van bedrijfspercelen - moeten maatregelen getroffen worden die wateroverlast, droogte en hittestress tegengaan.

Bedrijvenpark H2O wordt een all-electric bedrijventerrein, waar de toepassing van duurzame energiebronnen wordt gestimuleerd (bijvoorbeeld zonnepanelen op daken en boven parkeerterreinen). Op het park is daarom geen gasnet aanwezig. Op het terrein komt voldoende ruimte voor water(berging) en voor opgaand groen, zodat wateroverlast en droogte worden voorkomen.

We hechten ook veel waarde aan een goede landschappelijke inpassing van de bedrijvenparken. Langs de randen maar ook erbinnen moeten voldoende groenstructuren komen met gebiedseigen beplanting zodat het park een aantrekkelijke uitstraling krijgt, met aantrekkelijke ommetjes voor werknemers. Door een actief parkmanagement blijven de bedrijvenparken schoon en veilig. Lichthinder en -vervuiling worden zoveel mogelijk beperkt.

H2O is een toplocatie voor grootschalige (logistieke) bedrijven (tot milieucategorie 4.2.) dankzij de ligging nabij de A28 en de A50 en nabij Zwolle. Die ligging maakt het ook geschikt voor een hotel. Ook daar is plek voor op H2O. De verbinding met de A28 wordt verbeterd door de komst van een nieuwe aansluiting op de A28 aan de noord(oost)zijde van Wezep (buiten de gemeente Hattem). Het bedrijvenpark wordt bovendien aangesloten op het glasvezelnetwerk. Ultrasnelle internetverbindingen faciliteren e-commerce en andere vormen van elektronische dienstverlening en helpen bij het toepassen van moderne veiligheidsconcepten.

We houden op dit moment een plek vrij op de bedrijvenparken om bedrijven uit de (woon)kern Hattem die niet te combineren zijn met woonfuncties te stimuleren te verhuizen naar H2O of Netelhorst (dat nog iets kan worden uitgebreid met een strook ten noorden van de rioolwaterzuiveringsinstallatie). Dit geldt voor bedrijven uit Het Veen (aan de zuidkant van Hattem) maar ook voor bedrijven uit andere plekken in de stad. De vrijkomende plekken kunnen dan (geleidelijk) veranderen in woongebieden, eventueel gemengd met kleinschalige, lichte bedrijvigheid. Het is daarbij van belang te constateren dat H2O snel vol loopt. Op het moment dat H2O is afgerond H2O willen we geen uitbreiding meer van de bedrijvenparken. Er is dan geen plek meer op een bedrijvenpark binnen Hattem, maar wel op locaties in de regio.

## 4.3 Omgevingsvisiekaart

Eerder in dit hoofdstuk hebben we op basis van het huidige karakter een indeling gemaakt in verschillende deelgebieden. De kaart met de deelgebieden vormt de basis (de onderlegger) voor de omgevingsvisiekaart, omdat het uitgangspunt steeds is dat we het huidige karakter in de toekomst willen behouden en waar mogelijk versterken. Voor elk deelgebied hebben we een koers geformuleerd, aan de hand waarvan we richting hebben gegeven aan toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen, die passen bij het karakter van het deelgebied. De koersen voor de verschillende deelgebieden met de belangrijkste ontwikkelingen en opgaven voor de periode tot 2040 staan verbeeld op de omgevingsvisiekaart.

De omgevingsvisiekaart is gebaseerd op bestaande kwaliteiten, vigerend beleid en lopende plannen en voegt daaraan enkele nieuwe keuzes toe (symbolen, pijlen en arceringen). Het is belangrijk vast te stellen dat de omgevingsvisiekaart geen bestemmingsplan-/omgevingsplankaart is en dat deze geen ontwikkelingen onwrikbaar vastlegt. Het gaat om de hoofdlijnen van beleid, die verder worden uitwerkt in het omgevingsplan en programma's. De raad kan periodiek (bijvoorbeeld ieder jaar) het uitvoeringsprogramma opnieuw vaststellen. Dit kan mede op basis van monitoring en ontwikkelingen in de uitvoering.

In de bijlage bij deze omgevingsvisie zijn links te vinden naar websites met documenten en kaarten van bovengemeentelijk beleid:

- Nationale Omgevingsvisie; Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving (2020);
- Provinciale Omgevingsvisie Gaaf Gelderland (2019);
- BOVI2050; Blauwe Omgevingsvisie 2050 (2018);
- Regionale Energiestrategie 1.0 Regio Noord-Veluwe (2021);
- Verstedelijkingsstrategie Regio Zwolle.



### *Woongebieden:*

- Zorgen voor een goede toegankelijkheid van woongebieden voor iedereen.
- Gezondheid bevorderen.
- Mogelijk maken dat mensen langer thuis blijven wonen.
- Blijven werken aan kwaliteitsverbetering bestaande en nieuwe woongebieden.
- Sociale cohesie versterken en passend maatschappelijk voorzieningenniveau.
- Op termijn uitplaatsen van grootschalige of zwaardere bedrijvigheid uit de kern/ woongebieden naar bedrijvenpark H2O.
- Verduurzamen van bestaande woningen.
- Speciale aandacht voor aanbod aan seniorenwoningen.
  - Woonzorgcomplex.
  - Integraal kindcentrum (IKC).
  - Woonzorgzone.





### *Polders:*

- Ruimte voor kleinschalige uitbreidingen van bestaande functies en de komst van kleinschalige recreatieve en maatschappelijke functies en woonfuncties, onder de voorwaarde van een duidelijke kwaliteitsverbetering.
- Behouden van de openheid van het landschap en het agrarische karakter, waaronder het agrarisch poldergebied tussen Hattem en de Veluwespoorlijn.
- Inzetten op transitie naar een circulaire landbouw, met ruimte voor natuurwaarden en meer gericht op de lokale markt.
- Recreatieve toegankelijkheid verbeteren, oude cultuurhistorische routes herstellen/benutten.



- Onder voorwaarden ruimte voor kleinschalige zonnevelden (tot 2,0 ha groot) ingepast in het landschap.



- Onder voorwaarden ruimte voor grootschalige zonnevelden in een nieuw energielandschap.



### *Uiterwaarden:*

- Behouden en versterken van de aanwezige natuurwaarden. (waar mogelijk vergroten van recreatief medegebruik).
- Uiterwaarden open houden ten behoeve van (1) weidevogels, ganzen en zwanen en (2) waterberging.
- Agrarisch natuurbeheer en goede samen-werking tussen boeren en terreinbeherende organisaties.



- Versterken van de relatie van de Hoenwaard en de jachthaven met Hattem en de Hoenwaard ontwikkelen als recreatief uitloopgebied voor de stad.



- De Hoenwaard behouden als karakteristiek cultuurlandschap, met een evenwicht tussen landbouw, natuur, water en recreatie en met een nieuw ontwikkelperspectief voor de bewoners en ondernemers.



- Natura2000.



### *Veluwe:*

- Behouden/versterken van de natuurwaarden.
- Goede mogelijkheden bieden voor natuur-beleving vanaf paden waartussen voldoende rust is voor de natuur (‘recreatiezonering’).
- Geleidelijk omvormen van eentonige naald-bossen met weinig ondergroei naar bossen bestaande uit meerdere soorten bomen met ondergroei van struiken en kruiden.
- Ontwikkelingen moeten passend zijn bij de natuurwaarden, zowel in kwalitatief als kwantitatief opzicht.



- De vuilstort als locatie voor duurzame energieopwekking (met zonnepanelen).
- Natura2000



### *Kernrand:*

- Ruimte voor kleinschalige overnachtings-mogelijkheden (zoals B&B’s).
- Noord van de voormalige Roseboomspoorlijn: versterken van het kampenlandschap tussen de stad en de A50. Nieuwe ontwikkelingen zijn mogelijk, maar moeten bijdragen aan de ruimtelijke / landschappelijke kwaliteitsverbetering.



- Noord van de kern/woongebied en ten zuiden van het spoor: open houden van het landschap



- Zuid van de voormalige Roseboomspoorlijn: open houden van de landschappelijk waardevolle doorzichten over de enken naar de randen van de Veluwe.



- Langzaamverkeersverbinding Roseboomspoor completeren (en gedeeltelijk verbreden).



- Zonnepanelen op geluidscherm / wallen.



### *Bedrijvenparken:*

- Bedrijvenpark H2O ontwikkelen als een duurzaam (‘all-electric’) bedrijventerrein dat kansen biedt voor grootschalige bedrijven dankzij de ligging nabij het knooppunt Hattemerbroek (A28-A50). Op H2O is ruimte voor bedrijven tot milieucategorie 5.1.
- Ruimte bieden voor een hotel op H2O.
- Aantrekkelijke ommetjes creëren voor werknemers.
- Kansen benutten voor klimaatadaptatie bij de (her)inrichting van bedrijfspercelen.
- Zorgen voor een goede landschappelijke inpassing van de bedrijvenparken.
- Veilige en schone bedrijvenparken.
- Kansen benutten voor verduurzaming van bedrijvenpark Netelhorst.



- Verbeteren van de ontsluiting door een nieuwe aansluiting op de A28 bij Wezep (buiten de gemeente Hattem).

# 5 Uitvoering en monitoring

PM, bijvoorbeeld:

- Integraal afwegingskader
- Monitoring, aanvulling en herziening van de omgevingsvisie
- Relatie met andere Omgevingswetinstrumenten
- Relatie met andere processen

# Bijlage

**Links naar websites met documenten en kaarten van bovengemeentelijk beleid**

- Nationale Omgevingsvisie; Duurzaam perspectief voor onze leefomgeving (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties 2020): https://www.denationaleomgevingsvisie.nl/publicaties/novi-stukken+publicaties/default.aspx

- Provinciale Omgevingsvisie Gaaf Gelderland (Provincie Gelderland 2019): https://gldanders.planoview.nl/planoview/omgevingsplannen/NL.IMRO.9925.SVOmgvisieGG-vst1?s=SACMXDpiAXu_MkWERkE5BD2DwAh7A

- BOVI2050; Blauwe Omgevingsvisie 2050 (Waterschap Vallei en Veluwe 2018): file:///C:/Users/MvanVuurde/Downloads/BOVI2050.pdf

- Regionale Energiestrategie 1.0 Regio Noord-Veluwe (RES-regio Noord-Veluwe 2021): https://energiestrategienv.nl/uploads/637546799608339084_RES-01%20Noord%20Veluwe%20-%20Bestuurlijk%20document.klein.pdf

- Verstedelijkingsstrategie Regio Zwolle: https://regiozwolle.info/verstedelijkingsstrategie